

Politički aspekti suvremenoga djelovanja Svjetske nogometne federacije (FIFA-e)

Kečkeš, Matej

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:265612>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-13**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Matej Kečkeš

POLITIČKI ASPEKTI SUVREMENOGA
DJELOVANJA MEĐUNARODNE
NOGOMETNE FEDERACIJE (FIFA-e)

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2020.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

POLITIČKI ASPEKTI SUVREMENOGA
DJELOVANJA MEĐUNARODNE
NOGOMETNE FEDERACIJE (FIFA-e)
DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Dražen Lalić

Student: Matej Kečkeš

Zagreb
Rujan, 2020.

Hvala bratu na bezuvjetnoj podršci.

Obitelji na strpljenju, prijateljima na sretnim trenucima.

Sve ste mi omogućili.

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I POŠTIVANJU ETIČKIH PRAVILA U AKADEMSKOM RADU

Izjavljujem da sam diplomski rad / završni specijalistički rad "**Politički aspekti suvremenoga djelovanja Međunarodne nogometne federacije (FIFA-e)**", koji sam predao/la na ocjenu mentoru/ici **prof. dr. sc. Draženu Laliću**, napisao/la samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao/la ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao/la etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Matej Kečkeš, *univ. bacc. pol.*

SADRŽAJ

POPIS ILUSTRACIJA	IV
1. UVOD	1
2. TEORIJSKI OKVIR	3
2.1. OSNOVNI POJMOVI.....	3
2.1.1. POLITIKA	3
2.1.2. NOGOMET.....	4
2.1.3. CIVILNO DRUŠTVO	4
2.2. TEORIJSKI POGLEDI NA ODNOS NOGOMETA I POLITIKE.....	5
2.3. NOGOMET U SUVREMENOM POLITIČKOM I DRUŠTVENOM KONTEKSTU	11
2.4. TEZE ISTRAŽIVANJA	12
3. POVIJESNI RAZVOJ FIFA-e	13
3.1. POČECI.....	13
3.2. RAZVOJ I ŠIRENJE.....	15
3.3. VELIKA NATJECANJA	17
4. INSTITUCIONALNO USTROJSTVO FIFA-e	18
4.1. DEFINICIJA I ULOGA FIFA-e	18
4.2. KONFEDERACIJE.....	22
4.3. KONGRES	22
4.4. VIJEĆE FIFA-e (IZVRŠNI ODBOR).....	23
4.5. PREDSJEDNIK	25
4.6. STALNI ODBORI	25
4.7. GLAVNO TAJNIŠTVO	26
4.8. PRAVOSUDNA TIJELA	27
5. KONTROVERZE SUVREMENOGA DJELOVANJA FIFA-e	28
5.1. KLIJENTELIZAM I KORUPCIJA U FIFA-i	29
5.2. RAZOTKRIVANJE KORUPCIJE U FIFA-i 2015. GODINE	33
5.2.1. PRVA UHIĆENJA	33
5.2.2. SLUČAJ CHUCKA BLAZERA	34
5.2.3. ZVIŽDAČICA PHAEDRA AL-MAJID	35
5.2.4. SLUČAJ DOMAĆINSTVA JUŽNOAFRIČKE REPUBLIKE	35
5.2.5. OSTALI SLUČAJEVI.....	36
5.2.6. IZVJEŠĆE MICHAELA J. GARCIE.....	36
5.2.7. OPTUŽBE NA RAČUN SEPPA BLATTERA	36

6. IZLAZAK FIFA-e IZ OKVIRA CIVILNOG DRUŠTVA.....	38
6.1. FIFA-a KAO MEĐUNARODNA ORGANIZACIJA.....	39
6.1.1. KORIJEN I DEFINICIJA MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA.....	39
6.1.2. ANALIZA FIFA-e U KONTEKSTU MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE.....	41
6.2. FIFA-a KAO NEZAVISNA DRŽAVA	42
6.2.1. DEFINICIJA NEZAVISNOSTI I SUVERENOSTI	42
6.2.2. ANALIZA FIFA-e U KONTEKSTU NEZAVISNE DRŽAVE	43
6.3. FIFA KAO FEDERACIJA	45
6.3.1. DEFINICIJA FEDERACIJE.....	45
6.3.2. ANALIZA FIFA-e U KONTEKSTU FEDERACIJE.....	45
7. POLITIČKI ASPEKTI SVJETSKIH PRVENSTAVA.....	47
7.1. POZITIVNI PRIMJER - RUSIJA 2018. GODINE.....	47
7.2. NEGATIVNI PRIMJER – BRAZIL 2014. GODINE.....	50
8. ZAKLJUČAK.....	52
LITERATURA:.....	56
a) KNJIGE I ZNANSTVENI ČLANCI.....	56
b) IZVORI S INTERNETA	57

POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1: Rast FIFA-inih prihoda od 2003. do 2014. godine.....	Error! Bookmark not defined.
Slika 2: Transformacija strukture Izvršnog odbora u novu instituciju, Vijeće FIFA-e.....	25
Slika 3: Struktura, odnosi i nadležnosti FIFA-inih glavnih institucija (vice.com)	27
Slika 4: Prikaz slojeva državnosti prema CIS konceptu Olivera Schlenkriha	43

1. UVOD

Moderni se sport više ne promatra isključivo kroz rekreacijski kontekst, već ponajviše u kapitalističkom smislu kroz kontekst marketinga, profita i svih popratnih mogućnosti koju sama atraktivnost različitih oblika rekreacije donosi. FIFA je tijekom godina stekla snažnu sliku u sportskim, ali i političkim krugovima. Njezin je utjecaj prerasao onaj predviđeni za takvu organizaciju te se, prilikom rasprave u FIFA-i, mora gledati šira slika od samo one nogometne. Najbolji primjer snage koju nogomet ima može biti upravo Republika Hrvatska i njezino razvijanje nacionalne svijesti kojem je uvelike pridonio nogomet i euforija koja je rasla na velikim natjecanjima. Stanovništvo se moglo okupiti oko fizičkog simbola, a to su igrači, koji su pobjedama obnavljali duh ionako teško razrušenog naroda. Takva iracionalna snaga jednog sporta, a time i institucija koje standardiziraju najpopularniju igru na svijetu može, ako dođe u ruke krivim ljudima, biti pogubna za sport, ali i za općenitu sliku jedne države, što se upravo događa u Kataru.

U ovom diplomskom radu istražio sam političke aspekte Međunarodne nogometne federacije (FIFA-e), njezine institucije, povijest, utjecaj i ulogu koju u suvremenom djelovanju izvršava. Naime, kao izuzetno kompleksna institucionalna struktura, sa velikim opsegom posla, ova se, službeno definirana udruga, razvila u snažnog međunarodnog igrača u različitim političkim aspektima. To možemo pripisati moći utjecaja nogometa kao igre, ali i kao pojave, koja sve više utječe na našu svakodnevicu. Kroz aspekte, kritički sam se osvrnuo na najvažnije strukture unutar FIFA-e te njihova djelovanja, kao i na povijest samog nastanka kako bismo mogli razumijeti suštinu njezina današnjeg djelovanja. Osim toga, kroz slučajeve korupcije i klijentelizma unutar struktura FIFA-e, istražio sam kanale djelovanja FIFA-e na međunarodnoj sceni, kao i samu ulogu koju predstavlja. Shodno jačanju moći organizacije, FIFA je razvila toliko snažni sustav političke isprepletenosti da se može pričati o definitivnom izlasku iz okvira udruge, te uspoređujući i analizirajući osnovne koncepte sofisticiranijih udruženja pojedinaca poput međunarodnih organizacija i države, analizirao koncept FIFA-e kroz njihov okvir djelovanja.

Cilj rada je analizirati političke aspekte FIFA-e te njezinu strukturu, sustav i obrazac ponašanja kako bih dobio jasnu sliku o homogenizirajućim i antagonizirajućim oblicima povezanosti kroz

koje krovna svjetska nogometna organizacija utječe. Cilj je izolirati i definirati kanale utjecaja na međunarodne odnose, njezinu političku važnost te preispitati aktualnu definiciju FIFA-e kao udruženje civilnog društva kroz aspekte i obujam njezina djelovanja. Ova tema je proteklih godina zaokupila svjetske medije i kolektivnu sportsku javnost pa i šire, ponajviše zbog slučajeva kršenja zakona, ali i zbog širenja utjecaja kroz svijet. Također, ideja za pisanje ovog rada bila je istražiti koji su to točno politički aspekti kroz koje mogu definirati već gore navedeno te, na taj način, kroz analizu i postavljanje teza o FIFA-i kao nečem većem od obične udruge, uvidjeti izlazi li FIFA izvan okvira udruge civilnog društva. Kako bi se lakše razumjela moć koju FIFA ima, potrebno je prije toga istražiti utjecaj nogometa na politiku i društvo što ću učiniti kroz temeljnu literaturu ovog rada. Osim toga, važno mi je, pomoću ovog rada, definirati kanale kroz koje FIFA djeluje na političku kartu svijeta.

Rad je strukturiran u osam glavnih cjelina. Nakon teorijskog okvira, pokušavam dati jasnu sliku utjecaja nogometa na društvo te odnosa sporta i politike općenito. Zatim, kroz povijest nastanka i razvoja FIFA-e nastojim pronaći ključne trenutke koji su doveli ovu međunarodnu megalomansku udruhu u poziciju u kojoj je danas. Potom se rad okreće prema njezinom ustrojstvu da bismo razumjeli kasniji problem slučaja korupcije i klijentelizma. Kroz analitiku izlaska FIFA-e iz okvira udruge, kritički se osvrćem na poteze FIFA-e koji izlaze iz postavljenih okvira, te kroz definicije struktura tražim prikladni okvir za njezinu buduću definiciju. Za pisanje diplomskog rada koristim domaću i stranu literaturu. S obzirom na to da se radi o temi koja sama po sebi nije toliko zastupljena u znanstveno-akademske krugovima, većina literature je strana u obliku znanstvenih i stručnih članaka, dostupnih na online bazama podataka, kao i novinski članci za pokrivanje povijesnog djela i poteza FIFA-e u bližoj prošlosti.

2. TEORIJSKI OKVIR

Prije samog istraživanja, potrebno je definirati osnovne pojmove oko kojih ću graditi ovaj diplomski rad. S obzirom na spomenute teze i okosnicu istraživanja, pojmovi nogometa i politike ključni su za daljnje razumijevanje i promišljanje kada govorimo o FIFA-i i njezinom djelovanju, ali i definicija civilnog društva oko koje gradim jednu od teza ovog istraživanja. Također, spominjem i teorijske poglede na temelju kojih ću definirati svoje istraživanje, kao i kontekst suvremenosti kada govorimo o nogometu.

2.1. OSNOVNI POJMOVI

2.1.1. POLITIKA

Kako bih počeo što općenitije u svrhu općeg razumijevanja sadržaja ovog rada, potrebno je za početak definirati politiku. Pritom možemo koristiti najopćenitiju definiciju politike, a to je da je politika umijeće i djelatnost uređenja države i zajednice te uz to vezano upravljanje putem vlasti i društvenih institucija (Lalić, 2018). Međutim, to je prije svega kompilacija različitih općih definicija politike koja nije dovoljno specifična za područje koje pokušavam istražiti, a to je upravo politika u sportu, odnosno nogometu. Lalić navodi kako je idealno polazište *Leksikon temeljnih pojmova politike* politologa Žarka Puhovskog koji je sabrao različite definicije politike koje mogu pomoći u razumijevanju povezanosti politike i društvene pojave kao što je sport. Prvo navodi kako je politika smisleno, odnosno racionalno djelovanje koje teži uređenju zajednice. Zatim govori kako je politika djelovanje vezano uz moć, odnosno mogućnost da se volja političkog subjekta nametne nasuprot otporu što ga pružaju volje drugih. Pod treće, Puhovski govori i o ustanovama (institucijama) koje predstavljaju pravilnosti političkog (ali i socijalnog) djelovanja, čija običajnost postupanja nije isključivo vezana uz pojedinačnu volju. Puhovski definira politiku i kroz kontekst države kao ključne institucije modernog političkog života posredstvom koje se, s jedne strane, institucionalizira moć kao vlast, a s druge, postaje mogućim prevođenje društvenih tendencija u pravne forme. Politiku definira i kao mogućnost oblikovanja i javnog zastupanja objektivno različitih interesa i potreba članova zajednice na način opredjeljivanja za određene vrste političkog ponašanja. Kao posljednju definiciju koju Lalić uzima od Puhovskog prilikom uvođenja politike u kontekst sporta jest politika kao svjesno stvaranje povijesti i uređenja ne samo odnosa između ljudi, već i ljudi s okolinom (Puhovski, 1990).

Lalić nadopunjuje Puhovskog s tri elementa koja mu nedostaju kada govorimo o politici i nogometu. To je shvaćanje i funkcioniranje politike koji se odnose na funkcioniranje lokalnih vlasti, a koje je direktno povezano s funkcioniranjem određenih sportskih udruženja u vlasništvu ili pod kontrolom gradova u kojem se nalaze. Drugi element koji navodi je povezanost politike i simbola, koja je izražena u velikoj mjeri u nogometu i pripadajućim tribinama. Naposljetku, treći element koji upotpunjuje shvaćanje politike kao aktera u sportu i nogometu odnosi se na ideologije kao neizostavnog dijela politike. Pjevanja i skandiranja u nogometu mogu služiti kao instrument promicanja ili izražavanja pripadnosti određenoj ideologiji (Lalić, 2018). Zanimljiva je usporedba zajedničkih obilježja politike i sporta kako politika, kao i sport, ima paradoksalnu osobinu da "povezuje i razdvaja ljude i njihove skupine" (Lalić, 2018).

2.1.2. NOGOMET

I kod nogometa, kao i kod politike, počeo bih s općenitom definicijom koju nam daje Lalić, a to je da je nogomet kolektivna igra loptom koja ima razmjerno malobrojna i gotovo u potpunosti lako shvatljiva pravila. Nogomet igraju apsolutno svi, on nije nužno uvjetovan brojem igrača ako se igra neprofesionalno. Također, on je manje dinamičan od drugih poznatih sportova, no upravo ga ta neizvjesnost i potrebna lucidnost igrača u cilju postizanja pogotka diže na jednu višu razinu. Nogomet je igra, ali i na sportski teren izmještena ritualizirana borba s neizvjesnim ishodom. Ta se igra/borba prati u znaku nade, što sugerira da nogomet može biti metafora politike koja povezuje i razdvaja. Lalić preuzima raspravu od Vrcana, koji politiku i nogomet prikazuje kao dijalektičku igru sluge i gospodara. U tom se smislu može reći da uzajamna manipulacija nogometa i politike ne doseže stupanj ideje: umjesto marša povijesti ka slobodi, politika ponajviše djeluje kao borba za moć u igri nultog zbroja koja se vodi partikularnim interesima što se opiru preciznoj detekciji (Lalić, 2018).

2.1.3. CIVILNO DRUŠTVO

FIFA je švicarskom trgovačkom registru definirana kao udruga. S obzirom na problematiku koja proizlazi iz takve definicije, da bih raspravio ima li FIFA temelje smatrati se udrugom u široj populaciji i *mainstream* sferi društva, ključno je razumjeti značenje takve organizacije i sustava unutar iste. Bežovan i Zrinščak za civilno društvo kažu kako je to "prostor između obitelji, države i tržišta gdje se ljudi udružuju radi promicanja zajedničkih interesa" (Bežovan /

Zrinščak, 2006: 2). Kroz ovu definiciju mogu se navesti dvije bitne karakteristike različite od većine drugih koncepata istraživanja civilnog društva. Prvo, cilj je preusmjeriti uobičajeno shvaćanje udruga civilnog društva kao formalnih i institucionaliziranih organizacija jer ovaj koncept uzima u obzir i neformalne skupine te *ad hoc* koalicije (Bežovan / Zrinščak, 2006: 2). Drugo, civilno je društvo često percipirano kao prostor gdje prevladavaju pozitivne akcije i vrijednosti, dok se u ovom konceptu prilikom procjene podrazumijevaju i negativne manifestacije civilnog društva. Time se, kroz ovakvu definiciju, može obuhvatiti ne samo humanitarne organizacije ili udruge koje se bave zaštitom okoliša, već i skupine kao što su skinhedsi i agresivne navijačke skupine (Bežovan / Zrinščak, 2006: 2). Formalne udruge civilnog društva su po prirodi neprofitne ili su im posebnim zakonskim okvirima dozvoljeni prihodi u cilju vlastitog opstojanja, ali ne i jačanja utjecaja te poslovanja na slobodnom tržištu (Giljević / Lalić Novak (2017): 134). Na primjeru zakonskog okvira u Hrvatskoj, udruge su jedan od oblika civilnog društva te "zastupaju širok raspon interesa, od onih vezanih za funkcioniranje vlasti, pa do onih vezanih uz osobne potrebe građana." (Giljević / Lalić Novak (2017): 134). Svrha postojanja takvih udruženja jest postojanje različitih oblika mogućnosti za djelovanje građana na lokalnoj razini, s obzirom na njihovu pristupačnost i širok spektar područja kojima se bave (Giljević / Lalić Novak (2017): 134).

2.2. TEORIJSKI POGLEDI NA ODNOS NOGOMETA I POLITIKE

Kako bi razumjeli veličinu i utjecaj nogometa kao pojave, od presudne je važnosti uvidjeti koliki utjecaj nogomet ima na društvo. Ako nogomet kao pojava ima snažne učinke na društvo, onda se podrazumijeva kako svjetska krovna nogometna organizacija svojim politikama također utječe na društvo služeći se nogometom kao alatom. Nogomet je FIFA-i poput univerzalnog ministarstva koje se najviše manifestira u kontekstu vanjske politike. Na taj način FIFA transformira svoju fiktivnu moć u stvarnu moć koja se može osjetiti direktno u državama članicama, ponajviše kroz financijske injekcije državnim nogometnim savezima.

Povezanost nogometa i politike oslanja se na četiri svojstva nogometa općenito. Onaj prvi, svima najočitiji, jest učinak povezivanja ljudi, odnosno društva. Nogomet ima društveno homogenizirajući potencijal. Drugi učinak je potpuna suprotnost, dakle društveno divizivni i antagonizirajući potencijal, odnosno učinak razdvajanja ljudi i društva te negativan utjecaj na njihove odnose. Treći se učinak odnosi na sposobnost proizvodnje i obnavljanja tenzije, dok je

četvrti jednostavno iznimni mobilizirajući potencijal (Vrcan, 2003: 134). Pritom se fokus u okviru ovog istraživanja mora zadržavati na prva dva učinka zbog širokog konteksta shvaćanja te implementacije tih istih učinaka. Druga dva učinka nisu ništa manje bitna, već su specifičnija i jednostavno se daju povezati s konkretnim primjerima koju nogomet te time i FIFA-a imaju.

Dakle, nogomet ima sposobnost povezivanja ljudi na jednoj sasvim drugačijoj razini, on služi kao platforma na kojoj istomišljenici mogu razmjenjivati razmišljanja, ideje i ciljeve. Ono što je u pravilu drugačije od politike u ovom kontekstu jest što su ta razmišljanja, ideje i ciljevi u pravilu isti – a to je da pobijedi momčad koju ta određena skupina favorizira. No unatoč tome, nogomet nije suhoparan niti se kao motiv za razvijanje ideja troši, baš naprotiv. Društvo postaje sve homogenije, razlike se zaboravljaju, a sličnosti potenciraju, isključivo zbog pruženih dobrih partija favoriziranog tima. U politici s druge strane, da bi ona opstala, ona se konstantno mora prilagođavati trendovima i volji svoje grupe glasača. I hrvatska se politička scena mijenja iz godine u godinu ovisno o trendu koji vlada u svijetu, Europi, ali i u samoj državnoj sferi (HDZ iz pozicije desnice i desnog centra povlači se prema centru; SDP se vraća u svoje socijal-demokratske korijene nakon odlaska u liberalnu ljevicu). Zato u ovom pogledu nogomet ima veliku prednost koja se može smatrati olakotnom okolnosti.

S druge strane, nogomet ima snažan potencijal razdvajati ljude i dizati negativan pristup sa klupske ili reprezentativne na državnu razinu, ili pak koristiti međudržavno neprijateljstvo kao temelj stvaranja neprijateljstva između dviju navijačkih skupina. Takvim razvijanjem neprijateljstva, doduše ne samo na međudržavnoj razini, već i na razini klubova unutar jedne države, nogomet služi kao uzrok mnogih nesretnih slučajeva i dugogodišnjih averzija između pripadnika navijačkih skupina, koji svoju mržnju prema drugima opravdavaju prostim postojanjem nogometa i snažne sile privlačnosti koju, kao igra, uzrokuje među ljudima, ali ih i oblikuje.

Osim učinaka koje nogomet ima na društvo, moram spomenuti i skupine dominantnih odnosa između sporta i politike koje su definirali Kustec Lipicer i Maksuti. Naime, nogomet i politiku je nemoguće razdvojiti jer su razvili međuodnos na više razina, ponajviše zbog sličnosti koje imaju te istih kanala kojima djeluju. Postoje tri skupine, a one su suradnja, nezanimanje te konflikt. Suradnja se odnosi na "izraz međusobne poželjnosti ili barem slaganja kojim se nastoje

postići zajednički interesi". Nezanimanje označava međusobnu indiferentnost unatoč postojanju izvjesnih veza između sporta i politike koje u nekim situacijama ne uzimaju u obzir ni nogomet ni politika. To bi značilo da i sport i politika naprosto ignoriraju međusobnu povezanost u nekim situacijama, unatoč činjenici da ona neosporivo postoji. Treća skupina međudnosa je konflikt koji je, prema autorima, najčešći tip odnosa. Obilježen je različitim motivima djelovanja obiju strana i najviše se izražava u suprotnosti interesa sportskih i političkih aktera, što dovodi do različitih vrsta sukoba, što se primjerice manifestira u navijačkom nasilju (Kustec Lipicer / Maksuti, 2010: 147-170).

No, spomenuti modeli međudnosa nogometa i politike ne odgovaraju stvarnom stanju na primjeru Hrvatske, gdje Lalić nadodaje manipulaciju kao dodatni mogući model dominantnog odnosa sporta i politike. Autor ističe kako se manipulacija "izražava u smišljenom baratanju krivim podacima, izvrnutim činjenicama i „faktoidima“ (poluistinama, nepouzdanim informacijama), dovođenju u zabludu drugih aktera i javnosti, zaobilaženju i tendencioznom tumačenju zakona i drugih propisa odnosno pripadajuće procedure, različitim podmetanjima i varanjima te sličnim zlouporabama usmjerenima podčinjavanju drugih čimbenika (njihovih interesa, potreba, stavova i mišljenja) akterima koji provode manipulaciju odnosno njihovim interesima te drugim nepriličnim i društveno štetnim oblicima komuniciranja i djelovanja." (Lalić, 2018: 91-92).

Osim učinaka koje nogomet ima na društvo te međudnosa nogometa i politike, za razumijevanje konteksta u kojem pišem ovaj rad potrebno je shvatiti i zašto je nogomet uopće toliko bitan za politiku. U tome mi pomaže gledište Vrcana koji je klasificirao četiri svojstva nogometa na koja se povezanost tog sporta i politike oslanja. To su društveno homogenizirajući potencijal nogometa, zatim društveno divizivni i antagonizirajući potencijal, zatim sposobnost proizvodnje i obnavljanja tenzija, te naposljetku njegov iznimni mobilizacijski potencijal (Lalić, 2018, prema Vrcan, 2003: 70-71). Nogomet prije svega ima "visoko uporabljiv naboj" za političke strategije koje se temelje na "maksimalno političkom i društvenom uključivanju i isključivanju" što naposljetku dovodi do potencijala masovnog mobiliziranja (Lalić, 2018, prema Vrcan, 2003: 71). Dakle, nogomet ima toliko snažan utjecaj na društvo da ga politika naprosto koristi u cilju mobilizacije, bila ona integrirajuća ili dezintegrirajuća, ovisno o potrebama politike. Međupovezanost nogometa i politike ima pritom različitu dinamiku: od

spontane ili ograničene pa sve do trajne i sustavne političke instrumentalizacije nogometa. Ta se dinamika pojačava u primjerice kriznim vremenima i vremenima društvenog previranja ili pak za vrijeme velikih nogometnih natjecanja kada posredstvom televizacije nogometa, odnosno sportizacije televizije. Time se krug aktera u toj interakciji širi izvan stadiona (Lalić, 2018, prema Vrcan, 2003: 71). Pritom Vrcan naglašava kako nogomet nije uporabljiv za sve političke aktere, pritom misleći na političku ideologiju i vremenski kontekst u kojem se ta uporaba vrši.

Lalić izvodi deset najvažnijih oblika uporabljivosti nogometa za politiku. Prvi oblik je uvriježen u svakodnevicu i često kritiziran od javnosti i širim krugovima društva, ne nužno povezanih s nogometom. Naime, nogomet služi politici kao idealna scena za promicanje političkih ideologija, od kojih je najočitiiji primjer ideologija rasizma na tribinama nogometnih stadiona (Lalić, 2018: 72-73). Pritom je bitno za naglasiti da ovdje govorimo o službi nogometa za politiku općenito, ne nužno misleći na aktualnu vlast, odnosno postojeći politički establišment.

Drugi oblik uporabljivosti, odnosno izražavanja nogometa jest nasilni kontekst aktera privrženih nogometu. Prvenstveno se tu misli na nasilje među navijačima koji, čuvajući i glorificirajući klub koji podržavaju, odnosno braneći pripadnost toj skupini, ulaze u fizičke konflikte s drugim skupinama, organizirano ili spontano, oko utakmica ili jednostavno zbog puke mržnje, neovisno o rasporedu utakmica njihovih klubova. Kroz takvu praksu, akteri navijačkih skupina pokazuju privrženost toj zajednici, bila ona "imaginarna" ili stvarna (Lalić, 2018: 74).

Treći je oblik povezan s prvim i drugim, a odnosi se na intervencije političkog ekstremizma u svijet suvremenoga nogometa. Specifičnost ovog oblika jest što je usko vezan za nogomet te bi bilo teško izolirati uzorak slučajeva u drugim kolektivnim sportovima. U toj pojavi ulogu igra popularnost nogometa, prosječna dob i spol navijača te supkulture navijačkih skupina (Lalić 2018: 78). Politički se ekstremizam u suvremenom nogometu najviše manifestira u izvikivanju nacionalističkih i ekstremističkih parola, koje zatim prate i fizički simboli i obilježja koja po svim karakteristikama pripadaju nekom drugom vremenu.

Četvrti se oblik nadovezuje na priču o simbolima. Naime, nogomet je pogodan za odašiljanje političkih poruka putem simbola što je kroz povijest pokrenulo mnoge promjene i u sferi političkih aktera, ali i u sferi nogometa i navijaštva. Primjeri su mnogi, od tribina hrvatskih i srpskih klubova u devedesetim godinama prošloga stoljeća, pa sve do aktualnih slučajeva katalonskih zastava na utakmicama Barcelone.

Peti oblik Lalić definira na sljedeći način: "kultura toga sporta u nizu je svojih aspekata podatna za strategije kojima se politički ciljevi nastoje postići naizgled nepolitičkim sredstvima." (Lalić, 2018: 82). Prvenstveno se tu misli na slučajeve kada politički aktivisti, neovisno o tome jesu li oni zainteresirani ili nezainteresirani za nogomet, koriste velika nogometna okupljanja te općenito snažnu nogometnu platformu za promicanje svojih ideja u cilju osnaživanja vlastitih političkih opcija i pozicija. Takva je praksa najprisutnija za vrijeme političkih kampanja gdje politički akteri mjesecima prije izbora strateški posjećuju nogometne utakmice (Lalić, 2018: 82).

Korištenje nogometa kao poprišta i sredstva terorizma i specijalnoga rata Lalić navodi kao šesti oblik. Specifičnost ovog oblika jest što sukobljene države nisu formalno u ratu, ali zato sukobljene strane pokušavaju psihološkim udarima, provokacijama i podbadaanjima destabilizirati vladu suparnika, uzrokovati nemire i unutardržavne sukobe (Lalić, 2018: 82). Osim porukama koje direktno prozivaju suverenost države u kojoj se utakmica igra kao što je primjer drona s nacionalističkom porukom s albanske strane iznad stadiona u Beogradu, ovaj oblik se odnosi i na fizički direktniji pristup destabilizacije, a to je terorizam. Nogometne utakmice se koriste zbog velikog broja okupljenih ljudi te snažne poruke koje skupina odašilje državi i njezinim stanovnicima, a to je da u vlastitoj zemlji ne mogu biti sigurni (Lalić, 2018: 82).

Sedmi je oblik veliki kulturni potencijal nogometa kojeg politički akteri koriste u svojoj komunikaciji ne bi li povećali prihvaćenost svoje političke opcije u široj javnosti. Prvenstveno se to odnosi na korištenje popularnih simbola, fraza ili pak stihova iz navijačkih pjesama kako bi politički akteri odvratili populaciju od problema koje imaju (Lalić, 2018: 84). Time ih usmjeravaju na činjenicu kako upravo oni vole i podržavaju državu ili klub na čijim se

utakmicama oni pojavljuju te time naizgled ne ostavljaju izbor navijačima i ostalim pripadnicima tog kolektiva osim da se slože s političkom opcijom onoga koji koristi njihovu kulturu za samopromociju.

Osmi oblik se odnosi na nogomet kao "efikasno sredstvo za postizanje širokoga vrijednosnoga i društvenoga konsenzusa, poglavito u situacijama kada se ni minimalno takvo jednoglasje ne uspijeva postići na izravan politički način." (Lalić, 2018: 85). Naime, vlast uz pomoć općeprihvaćenosti i masovne popularnosti nogometa pokušava legitimizirati svoje poteze, posebice u situacijama kada su oni diskutabilni i u najmanju ruku nepopularni. Lalić navodi primjer održavanja Svjetskog prvenstva u Argentini 1978. godine kada je putem velikog trijumfa argentinske nogometne reprezentacije, vlast legitimizirala svoja stajališta koja su koketirala sa diktaturom, pritom navodeći kako putem nogometa brani "tradicionalni argentinski stil života protiv komunističke ugroze." (Lalić, 2019: 85).

Deveti se oblik tiče korištenja nogometa kao snažnoga instrumenta za političko, kulturno i ekonomsko promicanje države (Lalić, 2018: 85). Ovaj oblik je najprisutniji u organizaciji velikih međunarodnih nogometnih natjecanja u suvremenom dobu nogometa, o čijim političkim aspektima posebno pišem u ovome radu. Suvremenost ove pojave očituje se u nedavnom intenziviranju procesa u nogometu kao što su globalizacija, modernizacija, komercijalizacija te drugim procesima u kasnokapitalističkim društvima (Lalić, 2018: 86). Osim što nogomet mijenja okolinu, kroz spomenute procese mijenja se i sam nogomet kroz endogene procese njegova racionaliziranja, globaliziranja i drugoga mijenjanja (Lalić, 2018: 86).

Posljednji, deseti oblik uporabljivosti nogometa za politiku usko je vezan uz moje istraživanje o koruptivnosti nogometa. Naime, nogomet služi kao alat ili platforma za obavljanje koruptivnih djela zbog iznimne međunarodne raširenosti nogometa, njegovog financijskog potencijala, a slabe regulacije i nadzora nad poslovima unutar nogometa. Također, veliku ulogu igra i dosad već ustanovljena uska povezanost politike i nogometa gdje politički dužnosnici, bili oni lokalni ili državni, koriste velika nogometna natjecanja i političke procese vezane uz iste u vlastitu korist (Lalić, 2018: 87-88).

2.3. NOGOMET U SUVREMENOM POLITIČKOM I DRUŠTVENOM KONTEKSTU

Ovo se istraživanje odnosi na suvremene političke aspekte FIFA-e, no potrebno je prije svega definirati suvremenost u kontekstu nogometa i FIFA-e. Suvremenost kao pojam u kontekstu povijesti može se postaviti kao period od početka "kraja povijesti", nakon završetka Hladnog rata te pobjede "zapadnog bloka", u slučaju da povijest gledamo kroz okvir međunarodnih odnosa (Fukuyama, 1990). No FIFA se, kada govorimo o povijesti čovječanstva, mora gledati zasebno, neovisno o ratovima i državama jer je i sam nogomet nastao neovisno o zbivanjima u povijesti, odnosno nije uzrokovan ili uvjetovan značajnim povijesnim zbivanjima. Dakle, svjetska zbivanja su utjecala na natjecanja i raširenost igre, no njegovo je postojanje odvojeno od mogućeg utjecaja velikih svjetskih igrača. S obzirom na to da je FIFA osnovana 1904. godine te imala nekolicinu faza razvoja, svoje naglo širenje doživjela je, zahvaljujući kompleksnom sistemu lobiranja i vlastite institucionalizacije, dolaskom Joãoa Havelangea na mjesto predsjednika. Za vrijeme njegovog predsjedanja sagrađena je središnjica udruge u Zürichu, nogomet se proširio globalno te je FIFA dobila status globalnog aktera, a ne samo nogometne organizacije. Njegova je poslovna strategija dovela do financijskog uzleta organizacije uz godišnji protok sredstava u iznosu od 250 milijuna dolara (Longman, 1998). Stoga početak suvremenosti, kada govorimo o nogometu i FIFA-i, možemo računati od 1974. godine. Havelange je predsjedao do 1998. godine te nakon njega dolazi Sepp Blatter, osoba koja je ostavila najveći trag na mjestu predsjednika u povijesti nogometa.

Drugo gledište definicije suvremenosti u nogometu nam nudi Srđan Vrcan, koji ga promatra kroz kontekst navijaštva. Smatra da je suvremenost nogometa započela upravo smanjivanjem nasilja, odnosno moderno čovječanstvo se krenulo razvijati smanjivanjem potrebe za nasilnim rješavanjem problema i prijepora. To se u nogometu može vidjeti kroz nekoliko faza širenja pravila i definiranja zakona unutar i oko stadiona. Ukazuje na pravilo kako se smatralo da jedino ljudi koji poštuju ta ista pravila u potpunosti su jedini sposobni igrati nogomet (Vrcan, 2003: 159). Ako usporedim nagli razvoj pravila te konsolidaciju nogometne igre, ona upravo počinje institucionalizacijom FIFA-e, pa tako i igre koju predstavlja, što odokativno može potvrditi tezu o suvremenosti nogometa. Također, Vrcan govori o "postmodernom nogometu", odnosno o razdoblju masovne komercijalizacije nogometa, ali i njegove televizacije, feminizacije, ekspanzije i metastaziranja u svaki kutak svijeta kao više ili manje najpopularnijeg sporta –

jednom riječju globalizacije. Spomenuto razdoblje dovodi do kraja krupne makrostrukturalne i makrokulturne promjene koja je već bila na djelu pred kraj nogometne moderne (Vrcan, 2003: 58). I prije je novac utjecao na nogomet, no osamdesetih godina 20. stoljeća on postaje određujuća značajka. Naime, dok se prije novac upotrebljavao u zanatski oblikovani svijet nogometa i na određeni način služio tom svijetu, sada je nogomet postao privredna aktivnost te je, shodno s time, podređen pravilima ekonomske računice i rentabilnosti (Vrcan, 2003: 58). "Nogomet u krajnjoj liniji služi oplodnji kapitala. Drugim riječima, posrijedi je pomak od novca u službi kvalitetnog nogometa ka kvalitetnom nogometu u službi novca." (Vrcan, 2003: 58).

Može se zaključiti kako je nogomet samo pratio trendove društva u općem smislu. Suvremeno društvo jest okrenuto ka kapitalu, ne osvrćući se pritom na kolateralne žrtve koje su putem neminovne. Koncept "džungle na asfaltu" je najbolji prikaz onoga što se događa u suvremenom svijetu pa time i nogometu. Igrači postaju sredstvo, nogomet postaje posao, navijači postaju konzumenti proizvoda, a klubovi postaju dionička društva. Primjeri okrutnog svijeta kapitalizma u nogometu su najbolje vidljivi u pojavi kineske lige koje je doživjela nagli razvoj zahvaljujući snažnom kapitalu i ulaganjima. U tim slučajevima poznati igrači Europe i Južne Amerike idu u slabo razvijenu ligu radi zarade, pritom žrtvujući najveću svjetsku nogometnu scenu, emocije i povijest klubova "na zapadu" i njihovih navijača. Možda i najveća posljedica takvog sistema jest gubitak pune fizičke spremne i kompetentnosti na najvišoj razini, zbog čega ti isti igrači gube svoje mjesto u nacionalnim selekcijama (Oscar, Hulk, El Shaarawy...). Naprosto nogomet postaje posao, a igrači idu ondje gdje se nudi najveća plaća.

2.4. TEZE ISTRAŽIVANJA

Odlučio sam postaviti sljedeće teze istraživanja:

1. FIFA ima veliku političku važnost u više aspekata djelovanja.
2. FIFA izlazi iz okvira civilnog društva u kojem je definirana.
3. U političkom djelovanju FIFA-e prisutni su i homogenizirajući i antagonizirajući oblici povezanosti.

FIFA kao krovna svjetska nogometna organizacija, mora upravljati sistemom koji, slobodno možemo reći, broji jednak broj ljudi koliko je stanovnika na Zemlji. U nogomet su svi uključeni, direktno ili indirektno, kao igrači, navijači, konzumenti ili ulagači, gdje pritom svaka država ima svoj nogometni savez. FIFA bez presedana djeluje kao važan igrač na svjetskoj sceni međunarodnih odnosa te svojim ulaganjima djeluje na politiku država koje se na bilo koji način uključuju u razvoj nogometa. To može ostvariti suradnjom u gradnji infrastrukture, prilagođavanjem lokalne politike u svrhu organizacije Svjetskog prvenstva, mijenjanjem prioriteta lokalnog gospodarstva u cilju razvoja nogometa ili pak ograničavanjem lokalne vlasti zbog mogućnosti kažnjavanja državnog saveza ukoliko dođe do miješanja lokalne politike u nogometnim institucijama. Time dolazim do svoje prve teze, a to je da FIFA ima političku važnost u više aspekata djelovanja. Time slijedi kako je njezin opseg djelovanja veći od bilo koje slične organizacije na svijetu, gdje prihodi i rashodi u svakodnevnim transakcijama čine FIFA-u profitabilnim udruženjem, što definitivno odskače od bazične definicije udruženja civilnog društva, a to je da su ona u pravilu neprofitna. Pripada s kojima posluje FIFA izlaze van svakog okvira takvog udruženja te time dolazim do svoje druge teze, a to je da FIFA nadilazi koncept civilnog društva te, u skladu s time, mora redefinirati svoj položaj. Konačno, učinci nogometa na društvo nam pokazuju koliki je mogući intenzitet tog utjecaja. Što financijski, što odnosima između dužnosnika koji graniče s klijentelizmom, FIFA djeluje na sceni međunarodnih odnosa, ali pritom i ima jedan snažni pozitivni potencijal spajanja i razvijanja društva. Borba protiv rasizma i gladi samo su neki od konkretnih primjera koje FIFA svojim radom zastupa. Time bih definirao svoju posljednju tezu, a to je kako su u kontekstu FIFA-e prisutni i homogenizirajući i antagonizirajući oblici povezanosti.

3. POVIJESNI RAZVOJ FIFA-e

3.1. POČECI

U cilju shvaćanja kako je FIFA došla do sadašnje razine sofisticiranosti i kompleksnosti, ponajprije je bitno sagledati povijest, odnosno korijene uz koje se ova organizacija veže. Ideja o samom osnivanju neke službene organizacije koja bi koordinirala svijetom reprezentativnog nogometa došla je nakon prve utakmice predstavnika nekih država. Naime, prva službena utakmica između predstavnika dviju nacija odvila se između Škotske i Engleske 1872. godine na stadionu za kriket naziva Hamilton Crescent u Glasgowu¹. Utakmica je završila rezultatom

¹ <http://www.Englandfootballonline.com/Seas1872-00/1872-73/M0001Sco1872.html>

0-0, dok je odmah sljedeće godine na *Ovalu*² Engleska trijumfirala rezultatom od 4:2 nad gostujućim Škotima. Odmah nakon je došlo do stvaranja druge svjetskog nogometnog saveza i to onog škotskog, 1873. godine. Prije toga je engleski savez, u slobodnom prijevodu Nogometni savez (*The Football Association*), bio jedino nogometno upravljačko tijelo na svijetu, s naglaskom na činjenicu kako se nogomet u današnjem obliku ipak igrao samo u Velikoj Britaniji³.

Kako se broj utakmica između država povećavao proporcionalno sa širenjem nogometna, pojavila se i potreba za upravljačkim tijelom na globalnoj razini. U početku je temeljna ideja takve organizacije bila replicirati rad britanske organizacije te se postaviti kao ona s kojom je sve počelo u kontekstu povijesti nogometna, no tu su naišli na veliko nezadovoljstvo nogometnih saveza tzv. Domaćih nacija, odnosno *Home nations*⁴, prvenstveno zbog izričitog protivljenja predsjednika Nogometnog saveza Engleske, Lorda Kinnairda⁵. Sama odluka engleskog FA-a⁶ čekala se predugo te je došlo do svojevrsnog zavlacenja, pritom odbijajući ideju stvaranja organizacije veće od vlastite. Predstavnik francuskog sportskog saveza, Robert Guérin odlučio je ne više čekati te pokrenuti osnivanje globalnog nogometnog udruženja. Tako su ostale nacije, one u kontinentalnoj Europi odlučile to učiniti same te stvoriti vlastitu organizaciju. Osnovni cilj osnivanja bio je standardizirati nogometnu igru i pravila te koordinacijom osigurati svim sudionicima natjecateljskih utakmica poštenju i čistu igru sa jedinstvenim kriterijem⁷.

Službenog naziva *Fédération Internationale de Football Association* (FIFA) osnovana je u stražnjem dijelu zgrade sjedišta francuskog sportskog saveza *Union Française de Sports Athlétiques* u ulici Saint Honoré 229 u Parizu, 21. svibnja 1904. godine od strane predstavnika različitih nogometnih organizacija iz Francuske, Belgije, Danske, Nizozemske, Španjolske, Švedske i Švicarske⁸. Za Francusku su to bili Robert Guérin i André Espir, predstavnici samog

² *Oval* je naziv za stadion za kriket smješten u Kenningtonu u južnom Londonu. Ime je dobio po ovalnom obliku ceste koja je prolazila oko tržnice na čijem je području isti stadion i sagrađen (keithprowse.co.uk, 2017).

³ <https://www.fifa.com/news/history-fifa-foundation-447>

⁴ Home nations ima dva značenja s istim korijenom: ono političko koje služi kao zajednički nazivnik konstituirajućih država Ujedinjenog Kraljevstva (Englesku, Škotsku, Wales i Sjevernu Irsku) te onaj sportski kontekst koji se odnosi na jedinstveni naziv za nogometne federacije (saveze) Engleske, Škotske, Walesa te, ovisno o sportu, i Irske ili Sjeverne Irske (Scott, 2008).

⁵ <https://www.fifa.com/news/history-fifa-foundation-447>

⁶ Skraćenica za Football Association (Nogometni savez Engleske)

⁷ <https://www.fifa.com/news/history-fifa-foundation-447>

⁸ <https://www.fifa.com/news/history-fifa-foundation-447>

sportskog saveza Francuske (*Union des Sociétés Françaises de Sports Athlétiques (USFSA)*) u čijoj je zgradi akt i potpisan. Belgijski predstavnici Louis Muhlinghaus i Max Kahn bili su poslani također iz ondašnjeg državnog sportskog saveza, *Union Belge des Sociétés de Sports (UBSSA)*. Ludvig Sylow bio je predstavnik već osnovanog nogometnog saveza Danske (*Dansk Boldspil Union (DBU)*), kao i Carl Anton Wilhelm Hirschman iz nizozemskog (*Nederlandsche Voetbal Bond (NVB)*). Institucija koja je predstavljala španjolski nogomet bio je današnji kraljevski klub prije nego je dobio taj epitet, službenog naziva Madridski nogometni klub kojeg je zastupao već spomenuti André Espir. *Svenska Bollspells Förbundet (SBF)* bio je švedski nogometni savez kojeg je zastupao već spomenuti Ludvig Sylow, dok je Victor E. Schneider bio predstavnik švicarskog saveza, *Associaton Suisse de Football (ASF)*⁹.

Njemačka se također pridružila Federaciji istoga dana, no ona se ne smatra jednim od službenih osnivača. Naime, sami njemački nogometni savez imao je namjeru poslati Dr. Gustava Manninga, no zbog nemogućnosti putovanja, on nije uspio doći na osnivačku skupštinu globalnog nogometnog sportskog saveza zbog, navodno, prometne nepovezanosti. Također, svi ostali su iz nepoznatih razloga ostali bez mogućnosti dolaska na ovaj, metaforički rečeno, preko noći sazvan sastanak (Mitchell, 2018). Također, sam sastanak se poklopio i sa skupštinom i izborima njemačkog saveza koji su se održavali u Kesselu. Ironično, predstavnici švedskog i španjolskog saveza isto nisu bili prisutni te su bili predstavljani od strane već prisutnih osoba. Štoviše, Španjolsku je predstavljao nogometni klub iz glavnog grada, a ne sportska institucija na razini cijele države, pa je ipak prihvaćena kao jedna od država osnivača (Mitchell, 2018). Njemačka je odmah nakon osnivanja današnje FIFA-e poslala pismo slaganja i prihvaćanja cijelog statuta i pravila koja su donešena na sastanku, no ni to nije bilo dovoljno da ih se uvrsti u probrano društvo pionira globalno organiziranog nogometa (Mitchell, 2018).

3.2. RAZVOJ I ŠIRENJE

Politički se sustav počeo razvijati samim usvajanjem statuta i prvih pravila unutar federacije. Prvi statuti FIFA-e utvrđeni su kroz sljedeće točke: recipročno i ekskluzivno priznavanje nacionalnih saveza koji su zastupljeni i nazočni, klubovima i igračima bilo je zabranjeno istovremeno igrati za različite nacionalne reprezentacije, suspenzija određenog igrača koju je

⁹ <https://www.fifa.com/news/history-fifa-foundation-447>

donio domaći savez priznaje se od strane ostalih saveza, utakmice se odigravaju prema *Zakonima o igri Nogometnog Saveza (Ltd.)*¹⁰. Svaki nacionalni savez imao je obvezu plaćati godišnju naknadu u iznosu od 50 francuskih franaka¹¹. Već tada se razmišljalo o organiziranju međunarodnog natjecanja, a članak 9. odredio je da samo FIFA ima pravo preuzeti organizaciju takvog događaja. Odlučeno je da ovi propisi stupaju na snagu 1. rujna 1904. godine. Osim toga, prvi su statuti FIFA-e bili su samo privremene prirode kako bi se pojednostavio prihvaćanje dodatnih članova¹².

Prvi službeni kongres FIFA-e održan je 23. svibnja 1904. godine na kojem je Robert Guérin izabran za predsjednika, Victor E. Schneider iz Švicarske te Carl Anton Wilhelm Hirschmann iz Nizozemske postavljeni su za potpredsjednike, a Louis Muhlinghaus iz Belgije imenovan je sekretarom i blagajnikom, dok je njegovim pomoćnikom imenovan Ludvig Sylow iz Danske¹³.

Nakon što je definirana organizacija sa prihvaćenim statutom i određenim pravilima, njezini voditelji mogli su početi s radom pa su tako počeli i rani pokušaji organiziranja turnira, ali bez britanskih zemalja to nije bilo moguće s obzirom na njihov utjecaj u međunarodnom nogometu. Engleska se, međutim, pridružila 14. travnja 1905. zahvaljujući velikim naporima baruna Edouarda de Laveleyea koji je postao prvi počasni član FIFA-e. Godinu kasnije, Daniel Burley Woolfall preuzeo je funkciju predsjednika, postižući napredak na standardizaciji nogometnih pravila u svijetu¹⁴.

FIFA se nastavila širiti među federacijama i širiti svoj utjecaj, čime je postizala mogućnost monopoliziranja međunarodnih utakmica. Međutim, organizacijske sposobnosti organizacije još uvijek nisu bile dovedene na razinu na kojoj bi se kontinentalni i međukontinentalni turniri organizirali. FA je bila upravo ta organizacija koja je organizirala nogometne turnire na Olimpijskim igrama 1908. i 1912. godine, koje je u oba slučaja osvojila Velika Britanija. Kao

¹⁰ Laws of the Game Association Football su prva službena standardizirana pravila nogometa. Sadrže 17 "zakona" koji definiraju osnovna pravila potrebna za održavanje utakmica kao što su primjerice broj igrača, oprema, lopta, slobodni udarci, itd. (theifab.com, 2017)

¹¹ <https://www.fifa.com/news/history-fifa-foundation-447>

¹² <https://www.fifa.com/news/history-fifa-foundation-447>

¹³ <https://www.fifa.com/news/history-fifa-foundation-447>

¹⁴ <https://www.fifa.com/news/history-fifa-foundation-447>

prva neeuropska članica 1909. godine pridružila se Južna Afrika, a samo tri godine kasnije i Argentina i Čile. Sjedinjene Američke Države i Kanada ušle su neposredno prije Prvog svjetskog rata 1913. godine. Tim je širenjem FIFA napravila ključne korake u postizanju svojeg cilja, a to je bio postajanje krovnom svjetskom nogometnom organizacijom.

3.3. VELIKA NATJECANJA

Nakon dvostrukog izlaska članica grupacije *Home nations*, prvo zbog protivljenja prihvaćanja država članica Centralnih sila, a onda i zbog nesuglasica oko plaćanja igrača amatera, FIFA je prerasla u vodeću organizaciju u planiranju i odrađivanju velikih turnira. Nakon što su preuzeli organizaciju Olimpijskog turnira 1924. godine u Parizu, planiranje vlastitog velikog turnira moglo je početi. Na sljedećem kongresu održanom u Barceloni planovi za održavanje svjetske smotre reprezentacija su bili definirani. Odlučeno je da će se turnir održati u Urugvaju 1930. godine. Osim zbog popularnosti nogometa u toj državi, Urugvaj je upravo tada slavio svoju stotu obljetnicu neovisnosti, što su bili dostatni razlozi za davanje domaćinstva toj južnoameričkoj državi. Nažalost, s obzirom na to da se Europa nalazila usred ekonomske krize, a klubovi su se morali suočiti sa dva mjeseca odsustva svojih ključnih igrača, povuklo se nekoliko nacija. Ipak, bez nekolicine njih prvi se svjetski kup otvorio u Montevideu 18. srpnja 1930. godine, doduše, sa samo četiri europske momčadi.

Zbog iskazivanja izrazitog nezadovoljstva činjenicom kako nije domaćin prvog turnira, Italiji je dodijeljeno domaćinstvo za održavanje drugog, sad već institucionaliziranog Svjetskog kupa 1934. godine. Sistem turnira nije podrazumijevao skupine, već su se sve utakmice odigravale u *knock-out* sistemu, a s obzirom na to da su sve odigravane u Italiji, polovica momčadi je moralo ići na dugi put kući već nakon samo jedne utakmice. Također, reprezentacije iz grupacije *Home nations* su odbile sudjelovati, kao i Urugvaj koji je turnir bojkotirao zbog odbijanja nekolicine europskih država da putuju za Urugvaj na prethodno održanom Svjetskom kupu. Finale, koje su osvojili Talijani, bilo je prvo emitirano uživo na radiju. Italija je i obranila ovaj naslov na posljednjem Svjetskom kupu prije Drugog svjetskog rata, onom 1938. godine u Francuskoj. Nakon spomenutih previranja i velikog svjetskog sukoba, napokon je došlo do konačne konsolidacije FIFA-e, kao i njezinih članica. FIFA je prihvaćena u potpunosti kao krovna organizacija svjetskog nogometa, a sam legitimitet su joj dale i države Ujedinjenog Kraljevstva koje su, u nekoliko navrata izlazile pa opet ulazile u organizaciju. Najbolji pokazatelj podrške

bila je utakmica na Hampden Parku u Glasgowu koju je organizirala reprezentacija Velike Britanije¹⁵ protiv reprezentacije Europe. Pred 135 000 navijača, reprezentacija Velike Britanije je pobijedila protivnike 6:1 te skupljenih 35 000 funti donirala FIFA-i za ponovno uspostavljanje i stabilizaciju nakon devastirajućeg rata, što je označilo i konačni legitimitet koji joj je bio potreban, ali i početak jedne nove nogometne ere¹⁶.

4. INSTITUCIONALNO USTROJSTVO FIFA-e

4.1. DEFINICIJA I ULOGA FIFA-e

Usvajanjem statuta, FIFA je postala institucija. Širenje same institucije, odnosno udruženja, zahtijevalo je i širenje samog sistema, bio on politički ili pravni, temeljem kojeg to udruženje posluje i u čijim okvirima djeluje. FIFA je službeno definirana kao udruga upisana u švicarskom trgovačkom registru (članak 1. Statuta FIFA) (Pieth, 2011). S obzirom na to da je ubrzo postala svjetska organizacija, pritom upravljajući jednom industrijom kao što je nogomet, sam politički sistem i sustav donošenja odluka nadrastao je sustav kojeg imaju udruge, kako sebe FIFA nastoji definirati. Naime, službena i općeprihvaćena, ali i samozadana definicija FIFA-e jest da je ona "neprofitna organizacija koja sebe opisuje kao međunarodno upravljačko tijelo udruženja za nogomet, futsal, nogomet na plaži i enogomet. Smatra se najvišim upravljačkim tijelom nogometa."¹⁷. Očito postoji određena tenzija između ovog pravnog oblika, koji najviše odgovara nevladinim organizacijama i drugim istinski neprofitnim organizacijama te ekonomskog značaj FIFA-e. Međutim, FIFA ostaje, u skladu sa švicarskim zakonom, neprofitna organizacija, sve dok ulaže višak u ciljeve udruge. Samom tvrdnjom kako je FIFA neprofitna organizacija, otvara se nova dimenzija pitanja i rasprava, s obzirom na to da kroz FIFA-u kolaju enormne cifre financijskih sredstava, no temeljem spomenute definicije, ista ta sredstva u pravilu ne bi trebala ostati u rukama same organizacije.

Kako bi takav sistem barem prividno funkcionirao, potrebno je imati već spomenuti razvijeni sustav institucija i tijela koja se ograničavaju međusobnim suodlučivanjem. Najvažnija tijela u

¹⁵ Reprezentacija Ujedinjenog Kraljevstva kao takvog ne postoji, već se ona sastavlja za revijalne utakmice i turnire u kojoj Ujedinjeno Kraljevstvo nastupa skupno, u kontekstu kraljevstva, kao što su to primjerice Olimpijske igre. U ostalim službenim i natjecateljskim utakmicama reprezentacije Engleske, Škotske, Walesa i Sjeverne Irske nastupaju odvojeno, predstavljajući svoje vlastite nogometne saveze (fifa.com, 2011).

¹⁶ <https://www.wsc.co.uk/the-archive/37-As-good-as-it-got/8198-great-britain-v-europe>

¹⁷ <https://www.fifa.com/who-we-are/>

FIFA-i su Kongres, Vijeće, glavni tajnik, potpredsjednici, predsjednik, sudska tijela, stalni odbori te glavne konfederacije. Međutim, problem leži u činjenici što ne postoji niti jedno tijelo iznad same FIFA-e kao što je to primjerice sudbena vlast u državi s prihvaćenim sustavom liberalne demokracije. Stoga sama institucija nailazi na velike probleme s obzirom na to da je nitko i ništa ne ograničava u svojem djelovanju, a jedinstvena je po tom pitanju na svijetu. Dolazi do manipulacije zakona i ekonomije, no o klijentelizmu i koruptivnim radnjama raspravljam u daljnjem tekstu. Ono što FIFA službeno jest i koja je prema definiciji njena uloga, korijene vuče još iz godine osnivanja. Još od 1904. godine, temeljem informacija s njihove službene stranice, FIFA slijedi sljedeće ciljeve:

- zaštita i razvoj igre;
- promocija nogometa na globalnoj razini;
- obrana i razvijanje zakona igre;
- organiziranje međunarodnih prvenstava.

FIFA-ine funkcije dijele se na tri glavne točke:

- regulacijska funkcija
- organizacijska funkcija
- komercijalizirajuća funkcija.

Od 1930. godine nadalje FIFA je razvijala svoj monopol i razvila svoj proizvod koji joj služi i kao svojevrsni zaštitni znak - Svjetsko prvenstvo. Ime se vremenom mijenjalo, ali elitistički kontekst turnira ostao je njegovo glavno bogatstvo. Među raznim natjecanjima u organizaciji FIFA-e, Svjetsko prvenstvo je i financijski je daleko najvažnije. Također, bitno je za spomenuti tri glavna stupa FIFA-e, na kojima temelji svoju politiku i djelovanje:

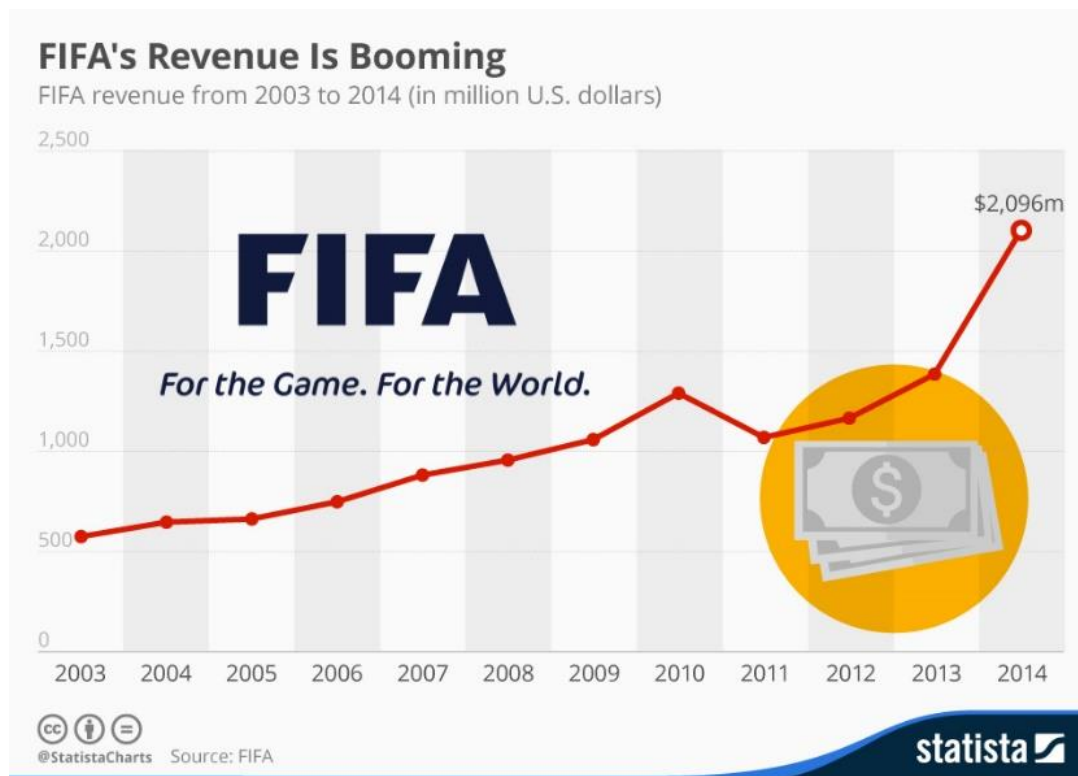
- Razvijanje igre
- Dodirni svijet
- Izgradi bolju budućnost

Unatoč problemima s kojima se suočava, nepobitna je činjenica kako unaprjeđuje daleke i male sredine te pruža mladima priliku za aktivno bavljenje sportom, s tim da moramo biti oprezni kada govorimo o odnosu uloženog i potencijala za ulaganje.

FIFA ima vrlo raspršeno članstvo. U svom Kongresu svaki državni savez je član Kongresa te ima jedan glas (Čl. 23. s. 1. FIFA-in statuta). Demokratske strukture u kombinaciji s konceptom solidarnosti ogledaju se i u praksi pružanja financijske potpore savezima i konfederacijama. Izazov FIFA-e je odgovornost za pravilno i pošteno korištenje tih sredstava. Nadalje, demokracija na razini globalnog upravljačkog tijela ne mora nužno podrazumijevati demokraciju na razini pojedinih državnih saveza. Jedan od ključnih izazova FIFA-e jest širenje utjecaja i kontrola u cilju poticanja dobrog upravljanja i demokracije i u svojim članicama.

3.4. INSTITUCIONALIZACIJA FIFA-e

Nakon kulturnog Svjetskog prvenstva u Brazilu 1950. godine, FIFA je krenula s masovnim proširivanjem diljem cijelog svijeta. Dolaskom predsjednika Joãoa de Havelangea na čelo FIFA-e kroz kompleksni sistem lobiranja među svim državama članica, ova sportska organizacija dolazi u proces masovne institucionalizacije kroz stvaranje velikog broja podorganizacija i resora, definicije političkog sustava unutar organizacije te početka velikih financijskih transakcija. Ovo posljednje je definiralo daljnji tijek FIFA-inog razvoja. Naime, sklapanjem velikih sponzorskih ugovora s *Adidasom* i *Coca-Colom* u cilju financiranja vlastitog plana za razvoj FIFA-e, Havelange je krenuo u izgradnju službenog sjedišta, onog u Zürichu. Također, proširio je sistem svjetskog prvenstva, ali i definirao koncept prvenstva za mlade, osnovao prvenstva za žene te definirao televizijska prava i njihovu financijsku težinu. Od institucije koja je postojala iz čistog razloga povezivanja nacionalnih nogometnih saveza, Havelange je FIFA-u doveo do razine gigantskog globalnog ekonomskog igrača koji posluje s 250 milijuna dolara godišnje (Longman, 1998).

Slika 1: Rast FIFA-inih prihoda od 2003. do 2014. godine (McCarthy, 2015¹⁸)

Nakon Havelangea na čelo organizacije dolazi njegov dugogodišnji pomoćnik Sepp Blatter. Njegovim ću se kontroverzama i poslovima koji su oblikovali FIFA-u kakvu je danas poznajemo baviti kasnije u ovome radu. No bitno je za naglasiti njegov utjecaj na daljnji razvoj organizacije kao što je primjerice obećanje dodjeljivanja domaćinstva Svjetskog prvenstva nekoj afričkoj državi. Također je pozitivna promjena za vrijeme njegovog mandata definiranje maksimalne nadmorske visine za održavanje nogometnih utakmica¹⁹, no više je bilo onih stavki koje su imali negativnu konotaciju kao što su poveznice s korupcijom, namještanjem utakmica, ali i očiglednom cenzurom. Dodjeljivanje domaćinstva Svjetskog prvenstva Kataru označilo je Blatterov početak kraja koji je naposljetku i rezultirao davanjem ostavke. Na njegovo mjesto stupio je i danas aktualni predsjednik Gianni Infantino kroz kojeg FIFA dolazi u fazu postupne stabilizacije.

¹⁸ <https://www.statista.com/chart/3499/fifas-revenue-is-booming/>

¹⁹ <https://www.fifa.com/news/history-fifa-foundation-447>

4.2. KONFEDERACIJE

FIFA je započela sa samo sedam članova, a sada ima ukupno 211 saveza koji su njezini članovi, što je čak 18 članova više od Ujedinjenih naroda. Nacije su podijeljene u šest različitih konfederacija, po jedna za svaki kontinent. Šest FIFA konfederacija su:

- Azijska nogometna konfederacija - AFC
- Konfederacija Afrike za nogomet - CAF
- Konfederacija nogometnog saveza Sjeverne, Srednje Amerike i Kariba - CONCACAF
- Confederación Sudamericana de Fútbol - CONMEBOL
- Nogometna konfederacija Oceanije - OFC
- Savez europskih nogometnih udruga - UEFA

Te konfederacije služe kao krovne organizacije FIFA-e na različitim kontinentima. One su domaćini vlastitih kontinentalnih turnira te koordinatori razvojnih programa na teritoriju svojih kontinenata. Također pomažu u organiziranju i konsolidaciji novih saveza pod svojim okriljem.

4.3. KONGRES

Kongres FIFA-e trenutno broji 211 članova, po jedan iz svake nacionalne nogometnog saveza unutar FIFA-e. Svake se godine redovito održavaju sastanci na kojima se odlučuje o izmjenama i dopunama pravila, statutima i te u cilju donošenja i odobravanja godišnjeg izvješća. Pored toga, i što je možda najvažnije, svake četiri godine članovi Kongresa biraju predsjednika²⁰. Iako je Kongres uspostavljen prema demokratskim načelima, on se sastaje samo jednom godišnje, što strahovito smanjuje produktivnost. U ekstremnim situacijama, Vijeće može u bilo koje vrijeme sazvati izvanredne kongrese, ali za to je potreban pristanak 1/5 članova. Takvi su izvanredni kongresi sazvani 5 puta (Larkin, 2015).

Kongres je "vrhovno i zakonodavno tijelo FIFA-e" (čl. 21. Statuta). Kongres ima pravo glasati o prijedlozima izmjene Statuta, Pravilnika o primjeni Statuta i Poslovnika Kongresa. Demokratska baza se temelji na praksi glasanja - svaki član ima jedan glas. Jednako pravo glasa u Kongresu suprotno je od prakse zastupanja unutar Izvršnog odbora. Ono se ne temelji na jednakosti i omjeru "jedna država jedan glas", već se broj zastupnika iz određene regije ili

²⁰ <https://www.fifa.com/who-we-are/fifa-congress/>

kontinenta temelji na financijskoj moći te društvenoj i ekonomskoj važnosti nogometa na tom određenom području (Pieth, 2011). Osim prava izmjene Statuta, prava Kongresa obično nisu zakonodavna, no imaju glavnu riječ prilikom odobrenja financijskih izvještaja i proračuna, imenovanjem revizora te izboru predsjednika (Pieth, 2011).

Kongres nije stalno tijelo FIFA-e: sastaje se jednom godišnje i članove predstavljaju delegati koji se imenuju na godišnjoj osnovi, odnosno za svaki saziv posebno. Takva praksa rezultira relativno niskom razinom sustavne organizacije Kongresa (Pieth, 2011). S obzirom na to da su glasovi ravnomjerno raspoređeni među članovima te svaki član na papiru jednako utječe na konačnu odluku, a mnogi članovi i njihovi savezi su ekonomski ovisni o FIFA-i kroz financijske inpute i razvojne programe koje ona nudi svojim članovima, rezultat toga je situacija u kojoj vrhovno tijelo FIFA-e ima ograničen proaktivni utjecaj na FIFA u smislu kontrole nad upravljanjem, utvrđivanjem dnevnog reda i odlučivanjem (Pieth, 2011). Ovo ostavlja važnu ulogu konfederacijama kada je u pitanju zauzimanje stajališta i donošenje odluka u Kongresu.

4.4. VIJEĆE FIFA-e (IZVRŠNI ODBOR)

Pored Kongresa, FIFA ima Vijeće koje je možda poznatije po bivšem imenu, Izvršni odbor, a koji služi kao skupština za odlučivanje kad Kongres nije na sjednici. Prema statutima FIFA-e, Vijeće je "izvršno" tijelo FIFA-e (Čl. 21. Statuta). Svaki član služi četiri godine i, poput predsjednika, može biti ponovno izabran. Po konfederaciji mora biti izabran najmanje jedna predstavica. Predsjednik i članovi Vijeća mogu obnašati najviše tri mandata (uzastopno ili ne). Vijeće se po novom, promijenjenom Statutu od 2016. godine sastoji od 37 članova i glavnog tajnika, a čine ga predsjednik, osam potpredsjednika i 28 članova, a bira ih Kongres. Zastupljenost u Izvršnom odboru temelji se na "ekonomskoj i društvenoj važnosti nogometa za kontinent i regiju". Što znači da zastupljenost, u odnosu na Kongres, nije jednaka za sve. Ona ovisi o nekoliko faktora, no osnova je ta da članovi regije u kojoj nogomet pribavlja veći profit imaju veću zastupljenost. Novo Vijeće je koncipirano u sljedećem omjeru:

- Predsjednik
- CONMEBOL: jedan potpredsjednik i četiri člana
- AFC: jedan potpredsjednik i šest članova
- UEFA: tri potpredsjednika i šest članova

- CAF: jedan potpredsjednik i šest članova
- CONCACAF: jedan potpredsjednik i četiri člana
- OFC: jedan potpredsjednik i dva člana.

Članovi Izvršnog odbora su uglavnom aktivni nogometni dužnosnici s interesima za daljnji razvoj nogometa u svojim sredinama, državama i regijama. Ovaj interes nije u sukobu s njihovim interesima koje imaju na funkcijama upravljanja kada je u pitanju FIFA-ina uloga regulatora nogometa (npr. pravila igre, antidoping, tehničke regulative, medicinske regulative). U tom pogledu, nogometno iskustvo članova tijela koji odlučuju čak je i korisno jer pruža potrebno znanje kako bi učinkovito regulirali igru u spomenutim, ali i sličnim kategorijama (Pieth, 2011).

Bitno je pritom za spomenuti kako je cijeli kontekst Vijeća FIFA-e gledan kroz okvir bivše institucije Izvršnog odbora koji je tek promijenjen 2016. godine. Sadašnja slika Vijeća i njegovog rada je u mnogočemu slična Izvršnom odboru, no kada ulazimo u samo srž institucije, izuzetno je bitno biti oprezan jer sama institucija i nije toliko razvijena po pitanju praktične primjene moći. Ono što je sigurno, jest da je Vijeće dobilo u mnogobrojnim aspektima veći opseg vlasti, ali je i konsolidirano u kvalitetnijem okviru te je fokus stavljen na ljudska prava. Samim Statutom, Vijeće je ograničilo samo sebe u pogledu moguće korupcije i sličnih nezakonitih radnji. Također, ženama je osigurano minimalno šest mjesta u Vijeću. Sama reforma promjene strukture došla je nakon velikih korupcijskih skandala 2015. godine, te u svrhu opstojanja, morala je ograničiti vlastito djelovanje i institucije te osigurati financijsku kontrolu. Broj članova nije smanjen kako savjetuje Pieth, no povećanjem je možda stvoren oblik kompromisa gdje je zadržana klijentelistička struktura bogatih i interesnih skupina, dok su one manje dobile veći broj zastupnika te time veću moć prilikom zauzimanja stajališta.

ELECTIONS AND TERMS OF MEMBERS OF THE FIFA COUNCIL

Slika 2: Transformacija strukture Izvršnog odbora u novu instituciju, Vijeće FIFA-e (vice.com²¹)

4.5. PREDsjedNIK

Za razliku od drugih tijela (Kongres, Izvršni odbor, Generalno tajništvo, Stalni/*ad hoc* odbori), predsjednik nije opisan kao tijelo FIFA-e u čl. 21. Statuta. Međutim, predsjednik zajedno s glavnim tajnikom zapravo čini izvršno tijelo FIFA-e. Pored toga, predsjednik ima ekskluzivno pravo predlagati imenovanje ili razrješenje Glavnog tajnika pred Izvršnim odborom čime dobiva izrazito veliki udio izvršne moći i odgovornosti u rukama jedne osobe. Prevedeno u kontekst korporativnog upravljanja, predsjednik FIFA-e je CEO (izvršni direktor organizacije) (Pieth, 2011). U isto vrijeme, predsjednik predsjedava Kongresom i Izvršnim odborom koji nadzire upravljanje FIFA-om.

4.6. STALNI ODBORI

FIFA ima 22 stalna odbora s oko ukupno 300 članova odbora. U pravilu se dijele na tri vrste odbora: 1. odbori koji se bave FIFA-inim turnirima; 2. odbori koji se bave pravilima igre; 3. odbori koji se bave korporativnim upravljanjem i poslovnom administracijom. Ovaj potonji je najkompleksniji te ima najveći broj pododбора. To su Odbor za financije, Odbor za unutarnju reviziju, Pravni Odbor, Odbor za medije, Odbor za strategiju te Savjetodavni odbor za

²¹ https://www.vice.com/en_ca/article/d7m577/fifa-outlines-plan-to-reform-and-road-map-for-its-future

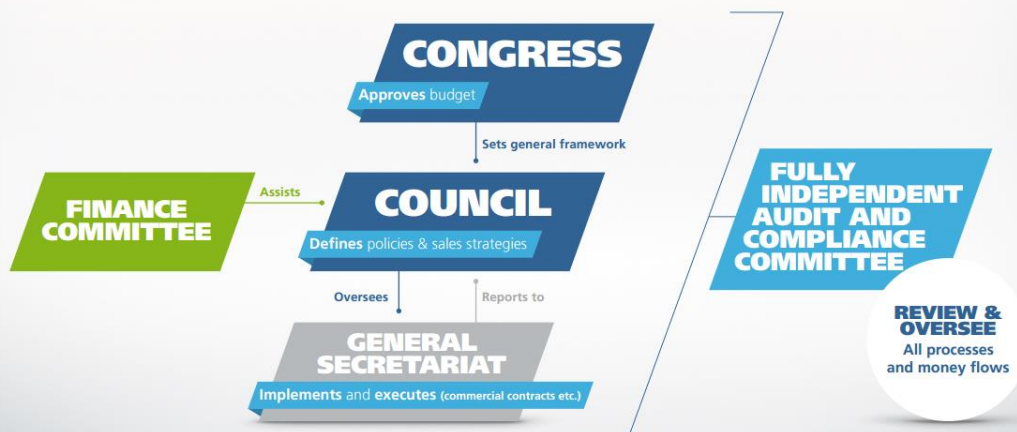
marketing i televiziju. Postoje pisani propisi za odbore koji se temelje na univerzalnom predlošku. Potrebno je naglasiti kako su Odbor za financije te Odbor za unutarnju reviziju u prevelikoj mjeri ovisni o FIFA-inoj administraciji, što je problem kada govorimo o neovisnosti odbora. Kao primjer, u Statutu se navodi kako Generalni tajnik otvara sastanke i zatim daje riječ predsjedniku nekog Odbora. Glavni tajnik također potpisuje dnevni red Odbora sastanaka.

4.7. GLAVNO TAJNIŠTVO

Generalno tajništvo je, prema statutima FIFA-e, upravno tijelo organizacije (Čl. 21. Statuta). Na temelju njihovih sveobuhvatnih zakonskih prava i dužnosti, pozicije glavnog tajnika i predsjednika se mogu opisati kao formalna izvršna tijela. To se može i potvrditi činjenicom da obje pozicije biraju Kongres i Vijeće (Pieth, 2011). Iako je glavni tajnik formalno imenovan od strane Vijeća, on je odgovoran predsjedniku, koji ima ekskluzivno pravo iniciranja otpuštanja dužnosnika i predlaganja nasljednika. Utjecaj predsjednika na Generalno tajništvo dodatno je naglašeno praksom u kojoj on imenuje sljedeću razinu uprave koja uključuje zamjenika generalnog tajnika i savjetodavne direktore koji analiziraju i konačno odobravaju predloženu strukturu plaća (uključujući bonuse i socijalna davanja) uprave i osoblja, ali i odobravaju ciljeve odjeljenja (Pieth, 2011: 15).

Posao glavnog tajnika podrazumijeva važan položaj u kontekstu financija, odnosno, on je odgovoran za financijsko računovodstvo, uključujući pripremu godišnjeg i četverogodišnjeg proračuna te godišnjih financijskih izvještaja. Također imenuje zamjenske direktore odjeljenja te postavlja i otpušta ostalo osoblje Generalnog tajništva. Ima veliki utjecaj na operativne aktivnosti u čijem kontekstu postavlja voditelje projekata za veće projekte, takozvane sveukupne projekte (Pieth, 2011: 15). Podjela organizacije FIFA-ine uprave je jasna i čini se dovoljno adekvatnom za upravljanje ovako kompleksnim globalnim operacijama. Sa ukupno oko 310 članova osoblja, uprava je prije svega međuovisna, u kojoj svako prilikom obavljanja svojih zadataka ima jasnu ideju uloge koju vodi, ali i osjećaj odgovornosti. U pogledu vodstva, ono je hijerarhijski organizirano i direktivno, usmjereno na predsjednika u kontekstu strateškog odlučivanja te na glavnog tajnika u kontekstu administracije i provođenje resornih aktivnosti (Pieth, 2011: 16).

**CLEAR SEPARATION OF "POLITICAL" (STRATEGIC)
AND MANAGEMENT FUNCTIONS: "MONEY IN"**

Slika 3: Struktura, odnosi i nadležnosti FIFA-inih glavnih institucija (vice.com²²)

4.8. PRAVOSUDNA TIJELA

Pravosudna tijela FIFA-e su Disciplinska komisija, Komisija za žalbe i Etičko povjerenstvo. Tri pravosudna tijela moraju biti sastavljena na način da članovi posjeduju znanje, sposobnosti i specijalističko iskustvo koje je potrebno za pravilno izvršavanje svojih zadaća. Predsjedavajući, zamjenik predsjedatelja i članovi odbora moraju ispunjavati kriterije neovisnosti kako su definirani FIFA-inim propisima o upravljanju. Kongres FIFA-e bira ih na četiri godine i to na najviše tri mandata. Odgovarajuća pravila i propisi sadržani su u Disciplinskom Kodeksu te Kodeksu Etičnosti (Pieth, 2011: 16). Ukratko, teško je jasno definirati i razdvojiti odgovornost dvaju kodeksa. Povezana pitanja poput integriteta, sukoba interesa i korupcije, rješavaju se u različitim propisima različitog opsega primjene (Pieth, 2011: 16).

²² https://www.vice.com/en_ca/article/d7m577/fifa-outlines-plan-to-reform-and-road-map-for-its-future

5. KONTROVERZE SUVREMENOGA DJELOVANJA FIFA-e

Ono što se sigurno ne može reći jest da je FIFA tijelo isključivo povezano s nogometom. Naime, opseg djelovanje te organizacije neizbježno zadire u sferu međunarodnih odnosa, ali i ljudskih prava. Osim članstva u UN-u, "članstvo u FIFA-i... najjasniji je znak da je međunarodna zajednica prepoznala status jedne zemlje kao nacionalne države." (Sugden / Tomlinson, 1998). Zbog popularnosti nogometa i kupovne moći Svjetskog prvenstva, FIFA ima vrlo važan utjecaj na ostatak svijeta koji podrazumijeva jednako važnu odgovornost. Kako bi shvatili intenzitet takvog utjecaja, najbolje je priložiti primjer djelovanja u Južnoj Africi pred kraja aparthejda, kada je FIFA doprinijela okončanju tog antihumanog sustava te primjer Nigerije gdje je nakon ulaska u FIFA-u, ta afrička država napokon pokrenula proces intenzivnog ujedinjavanja stanovnika te zemlje (Alegi, 2010). No, s velikom snagom dolazi do velike odgovornosti - odgovornosti koju FIFA možda ne ispunjava u potpunosti. Kada je FIFA prvi put stvorena, to je bio "jednako klub džentlmena koliko je to bila međunarodna birokracija" (Goldblatt, 2008). Mnogi tvrde da se u vezi spomenutog citata nije mnogo toga promijenilo, naprotiv. U proteklom desetljeću objavljen je veliki broj knjiga i izvještaja s detaljima o unutrašnjoj korupciji najviših rukovoditelja FIFA-e, ali i široko priznati dokumentarni film kojeg ću analizirati u daljnjem radu. Dakle, radi se o velikom broju priznatih autora koji pišu cijele knjige o raširenoj korupciji u FIFA-i što je rezultiralo preispitivanjem politika same organizacije²³, što se primjerice vidi u spomenutoj promjeni institucije Izvršnog odbora u Vijeće FIFA-e.

FIFA, kao i bilo koje drugo političko tijelo, ima postavljeni unutarnji poredak i ustav. Način na koji je birokratski proces unutar političkog sustava FIFA-e postavljen rezultira u konačnici prilično velikim brojem optužbi. Organizacija prije svega predstavlja lice nogometa na planeti te kontrolira medijska prava i dodjeljivanje Svjetskog prvenstva što direktno utječe na ekonomiju država koje se prijavljuju za domaćinstva, te shodno procesu, gube ili dobivaju u tom svojevrsnom natjecanju. To je strašna koncentracija jedne nove moći, jednog novog koncepta u međunarodnim odnosima temeljena na popularnosti "najbitnije sporedne stvari na svijetu". Ta moć se ne očituje samo u legitimitetu kojeg FIFA kao organizacija ima prilikom odlučivanja i prihvaćanja tih odluka od strane ne samo saveza već i država. Ona se očituje i u financijskom kontekstu, iz koje proizlazi dodatni *input* moći, a legitimitet time postaje još

²³ <https://sites.duke.edu/wcwp/tournament-guides/world-cup-2014/fifa-institutional-politics/the-dark-side-of-fifa-controversies-and-the-future>

stabilnijom komponentom kojeg je teško oduzeti. Dakle, moramo shvatiti koliku težinu FIFA ima u promjeni shvaćanja međunarodnih odnosa jer ne postoji udruženje s većom ulogom prilikom stvaranja politika, bile one sportskog ili diplomatskog karaktera. Nedavna kršenja ljudskih prava "prosvijetlila" su mnoge svjetske aktiviste te pokrenula globalni pokret protiv ove udruge²⁴.

5.1. KLIJENTELIZAM I KORUPCIJA U FIFA-I

Klijentelizam je relativno nov pojam pa bi se moglo reći kako i akademske rasprave o njegovu određenju i definiranju još uvijek traju. Klijentelizam je u definiciji "odnos pojedinaca s nejednakim ekonomskim i socijalnim statusom ("patron" i njegovi "klijenti") koji podrazumijeva recipročnu razmjenu dobara i usluga na temelju osobne veze koja se općenito doživljava kao moralna obveza" (Jean-Louis Briquet, 2015²⁵). Bitno je spomenuti kako je najbitnija karakteristika klijentelizma razmjena dobara izvan institucionalno uređenih i reguliranih okvira (Kotarski, 2020: 7). Klijentelizam i korupcija nisu sinonimi pa ih tako ne bi trebalo ni koristiti. Klijentelizam obuhvaća "širok raspon ponašanja koja se mogu različito tumačiti i biti s obje strane zakona" (Kotarski, 2020: 9). Primjerice, kupnja glasova na izborima je kažnjivo djelo, dok je s druge strane posve legalno izdvajanje sredstava iz državnog proračuna općini, gradu ili županiji u kojoj su trenutno na vlasti pripadnici vlastite stranke, iako takva praksa nije ni politički, a ni građanski prihvatljiva. Fenomen klijentelizma je u međuvremenu "posve izašao iz diskrecijskog prostora prešutne društvene prakse i afirmirao se u nas kao referentan pojam političkog i javnoga govora uopće" (Kotarski, 2020: 9).

S druge strane, korupcija ili podmitljivost u pravnom smislu kazneno je djelo zlouporabe povjerenja ili dužnosti koju se obnaša u upravi, sudskoj vlasti, različitim negospodarskim subjektima, organizacijama i slično, radi stjecanja materijalne ili nematerijalne koristi na koju nema pravnu osnovu. Korupcija označava potplaćivanje u financijskom smislu. U političkim pogledu je po definiciji politologa Harolda Dwighta Lasswella povrjeda općeg interesa zbog osobnoga koristoljublja. Korupcija kao politička pojava znači kvarenje vlasti. U tom se smislu taj termin upotrebljava u starijoj političkoj filozofiji (Machiavelli, Montesquieu, Gibbon), dok u novije doba pojam gubi moralističke konotacije i ponajprije znači kvarenje institucija i

²⁴ <http://edition.cnn.com/2013/11/21/sport/football/sepp-blatter-qatar-2022-football/index.html>

²⁵ <https://www.britannica.com/topic/clientelism>

nastanak sustava potkupljive vlasti. U pravnome smislu riječi "korupcija je traženje ili primanje bilo kakve novčane vrijednosti ili druge povlastice, kao što je dar, usluga, obećanje ili pogodovanje, u zamjenu za neki akt ili propust u obavljanju javne dužnosti"²⁶. U hrvatskom pravnom sustavu ne postoji jedinstvena definicija za pojam korupcije, ali je uvriježeno tim pojmom označavati davanje i primanje mita, protuzakonito posredovati, zlorabu obavljanja dužnosti državne vlasti, zlorabu položaja i ovlasti, sklapati štetne ugovore, odavati službene tajne te izdavati i neovlašteno pribavljati poslovne tajne²⁷. Dakle, za zaključiti je, ako pojednostavimo definicije, korupcija u modernom kontekstu obvezno podrazumijeva novac ili bilo kakvo stjecanje materijalnog dobra, dok je klijentelizam konceptualiziran kao davanje pozicija, titula, radnih mjesta ili potpomaganje u cilju olakšavanja nečijeg probitka.

Klijentelizam kao takav je u FIFA-i uzet pod normalno, odnosno ta je pojava ušla u sferu svakodnevice, ne gledajući pritom posljedice ili pak nezakonitost istih radnji. Naravno, možemo raspravljati o intenzitetu klijentelizma te time razumjeti zašto prolazi ispod radara općih postulata zakona. Sami sustav institucija unutar FIFA-e implicira na korištenje klijentelizma kao alata prilikom donošenja odluka koje idu niz interese određenih grupacija. Kongres je, kao što sam već spomenuo, sastavljen od jednakog broja članova koliko je državnih nogometnih saveza unutar FIFA-e. Neovisno bila to primjerice neka otočna država usred Pacifika ili nogometni div kao što su Njemačka ili Francuska, njihov predstavnik ima jedan glas u Kongresu. No, bez obzira na numerološku egalitarnost njihovih glasova, težina koju svaki glas ima u praksi nije ista. Tu nastupa proces klijentelizma, gdje se manjim državama i njihovim predstavnicima obećavaju različite usluge, financijske injekcije, razvoj programa (bili oni nogometni ili bilo kakvi drugi), pa sve do ustupaka na osobnoj razini. Ekstremni slučajevi podrazumijevaju zahtijevanje titule *Sir* britanskog dvora jednom od članova Kongresa ukoliko on svoj glas udijeli vodećem prijedlogu.

Ponavlja se mantra kako FIFA "služi samoj sebi" i kako je "gladna moći". Te navode dodatno pojačava FIFA-ina duga povijest upitne financijske prakse. U sezoni 2002/2003., optužbe za korupciju i loše financijsko upravljanje iznio je na svjetlo generalni tajnik Michel Zen-Ruffinen, čije su optužbe uključivale i pogrešne računovodstvene prakse te različite oblike financijskih

²⁶ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=33273>

²⁷ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=33273>

neispravnosti. U tom izvješću Sepp Blatter je istaknut kao glavni krivac te je javno optužen kako je na nezakonit način preuzeo upravljanje organizacijom te manipulirao u korist organizacija trećih strana²⁸. Daljnji znakovi korupcije nastavili su se pojavljivati zbog skandala s Izvršnim odborom oko Svjetskog prvenstva 2018. i 2022. godine u kojem je nekoliko članova optuženo za korupciju i primanje mita prilikom glasovanja za pobjedničke ponuditelje. Mohammad bin Hammam, koji se kandidirao za predsjednika FIFA-e, napustio je organizaciju nakon što su se pojavile velike optužbe kako je navodno podmićivao nekoliko dužnosnika FIFA-e u cilju osiguravanja ponude Katara, a navodno je 40 000 dolara pružio članovima Karipskom nogometnom savezu, što je pak omogućilo Sepp Blatteru da se kandidira bez opozicijskih kandidata²⁹. Bin Hammam je opovrgnuo sve tvrdnje, čak je iznio zajedničku žalbu na favorizaciju Europe u svoju obranu. Nadalje, Bin Hammam nije jedini pod optužbama za korupciju. Podignute su optužbe za još četiri druga člana FIFA-e za primanje mita u posljednjih nekoliko godina, a među njima i paragvajski predstavnik Nicolás Leoz te njegov već spomenuti slučaj traženja titule britanskog viteza u zamjenu za glas³⁰. Takvi apsurdni i pomalo tragikomični slučajevi služe samo za odražavanje slike toliko metastazirajućeg pitanja korupcije u FIFA-i.

Naime, bivši predsjednik FA-a i Engleskog nogometnog saveza Lord Triesman 2018. godine izašao sa teškim optužbama kako su četiri izvršna člana FIFA-e tražila usluge u zamjenu za glasove za dodjeljivanje domaćinstva Svjetskog prvenstva. Izjavio je kako je potpredsjednik FIFA-e Jack Warner zatražio financijsku pomoć od, navodno, 2,5 milijuna funti za izgradnju obrazovnog centra u Trinidadu i Tobagu s novcem koji će se preusmjeriti preko njega, a kasnije i 500.000 funti za kupnju televizijskih prava za Svjetsko prvenstvo potresom pogođenoj naciji karipske države Haiti, što je također trebalo biti osigurano od Jacka Warnera. Osim paragvajskog člana FIFA-e Nicolása Leoza koji zatražio je viteško mjesto našao se i brazilski predstavnik u FIFA-i Ricardo Terra Teixeira koji je od Triesmana tražio da "dođe i kaže mi što ima za mene". Prema Triesmanu, tajlandski član FIFA-e Worawi Makudi želio je dodijeljena televizijska prava na prijateljskoj utakmici između engleske i tajlandske reprezentacije. Također su se pojavile optužbe kako su dva člana Izvršnog odbora FIFA-e, potpredsjednik FIFA-e Issa Hayatou iz Kameruna i Jacques Anouma s Obale Slonovače, plaćena 1,5 milijuna

²⁸ <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/1967384.stm>

²⁹ <https://edition.cnn.com/2011/09/08/sport/football-fifa-binhammam-appeal/index.html>

³⁰ <https://www.dailymail.co.uk/sport/football/article-1385475/Lord-Triesman-accuses-4-FIFA-members-exchanging-favours-World-Cup-votes.html>

dolara (900.000 funti) kako bi glasali za kandidaturu Katara za Svjetsko prvenstvo 2022. godine. Među optužbama je i tvrdnja kako je Katar posebno zaposlio pomoćnika za dogovaranje poslova s afričkim članovima FIFA-e u zamjenu za njihov glas.

Nakon spomenutih slučajeva koji su svojom učestalošću i sofisticiranošću pokazali postojanje niši za organiziranje kriminalnih djela, postavlja se pitanje može li se FIFA-i na popis kaznenih djela nadodati i organizirani kriminal. Uz konotaciju klijentelizma i korupcije unutar FIFA-e, definicijom organiziranog kriminala može se uvidjeti kako krovna nogometna organizacija nije samo obilježena slučajevima klijentelizma i korupcije, već se ozbiljno može raspravljati o slučaju organiziranog kriminala. Naime, polazišnim točkama za pojmovno određivanje organiziranoga kriminala smatra, pored korupcije, i nasilje, sofisticiranost metoda, kontinuitet kriminalne aktivnosti, strukturu, disciplinu, povezanosti sa zakonitim poduzetništvom, profesionalizam, specijalizacije i ideologiju (Kurtović, 1998). Temeljna karakteristika organiziranoga kriminala povezanost kaznenopravno relevantnih pojava koje zbog specifične međusobne interakcije postaju znatno opasnije nego što bi bile samo kao zbir izoliranih delikata (Maltz, 1995). U literaturi se može naići na veliki broj različitih definicija i shvaćanja kriminalističke, kriminološke i pravne prirode organiziranog kriminala (Skorupan, 2000: 71). Zbog toga vlada velika opasnost zbog čestog iskrivljavanja takvih definicija te njihovog pojednostavljivanja zbog senzacionalističkih ili dnevnopolitičkih potreba (Krapac, 1998). Činjenica jest kako ne postoji općeprihvaćena i jedinstvena legalne definicija pojma "organiziranog zločina" ili "organiziranog kriminala" Takva situacija izaziva zabrinutost jer može dovesti do toga da u statističkim pokazateljima nedostaju podaci o raznim oblicima organiziranoga kriminala (Kurtović, 1998). U Njemačkoj, primjerice, zbog nepostojanja zakonske definicije, pokazatelji ovise isključivo o policijskim podacima o slučajevima koji su kategorizirani prema policijskim kriterijima kao organizirana kriminalna aktivnost (Skorupan, 2000: 71). Pravno gledajući, ne mogu reći da je FIFA kriva za slučajeve organiziranog kriminala dok joj se to ne dokaže na legitimnoj parnici na nekom od nadležnih sudova, no ono što je moguće zaključiti jest nepobitna kompleksnost slučajeva te suradnja svih aktera na više razina, što bi u neku ruku i odgovaralo spomenutoj definiciji.

5.2. RAZOTKRIVANJE KORUPCIJE U FIFA-i 2015. GODINE

Dugo se sumnjalo na korupciju u upravljačkom tijelu nogometa, ali gotovo je nemoguće istu bilo i dokazati. Godine 2015. američki tužitelji otkrili su slučajeve raširene korupcije unutar organizacije, što je u konačnici dovelo do pada predsjednika FIFA-e Seppa Blattera, unatoč njegovim očajničkim pokušajima zadržavanja vlasti. Od Pariza, pa sve do Washingtona, Rio de Janeira, Yaoundéa, Züricha i Londona, istraga otkriva skriveno lice institucije svjetskog nogometa - korumpiranu multinacionalnu organizaciju, kroz koju su tijekom godina prošle milijarde dolara. Kao glavni izvor informacija poslužit će mi dokumentarni film "Planet FIFA" koji u krugovima dokumentarne kinematografije zadržava visok stupanj vjerodostojnosti i pouzdanosti.

5.2.1. PRVA UHIĆENJA

U svibnju 2015. godine FBI je iznio optužnice s konkretnim dokazima protiv visokopozicioniranih dužnosnika FIFA-e. Optužbe su iznosile teške slučajeve korupcije u cilju pridobivanja televizijskih prava, mjesta odigravanja velikih natjecanja, te prava na organizirani prijenos utakmica te time i prodaju istog. Ukupno je sedam trenutnih dužnosnika FIFA-e uhićeno u hotelu *Baur au Lac* u Zürichu dva dana kasnije nakon iznošenja optužnica. Neki od njih su i predsjednik CONCACAF-a Jeffrey Webb, koji je bio i predsjednik Nogometnog saveza Kajmanskih otoka, zatim predsjednik CONMEBOL-a Nicolás Leoz, kao i dva tadašnja člana Izvršnog odbora FIFA-e: Eduardo Li iz Kostarikanske nogometne federacije te Eugenio Figueredo, bivši predsjednik Urugvajskog nogometnog saveza. Pripremali su se za sudjelovanje na 65. kongresu FIFA-e, koji je trebao uključivati izbor predsjednika FIFA-e. Istovremeno je izvršena racija na sjedište CONCACAF-a u Miamiu, a kasnije su se još dva muškarca predala policiji radi uhićenja: Jack Warner i direktor marketinga Alejandro Burzaco. U prosincu 2015. dogodila su se još dva uhićenja dužnosnika FIFA-e u hotelu. Istraga se uglavnom kretala oko tajnih dogovora između dužnosnika kontinentalnih nogometnih tijela CONMEBOL (Južna Amerika) i CONCACAF (Karibi, Srednja i Sjeverna Amerika) te rukovoditelja sportskog marketinga. Rukovoditelji sportskog marketinga bili su nositelji medijskih i marketinških prava na međunarodnim natjecanjima, uključujući kvalifikacijske turnire za Svjetsko prvenstvo, CONCACAF *Gold Cup* te *Copa Américu*. Slučaj uhićenja pokrenuo je Australiju, Kolumbiju, Kostariku, Njemačku i Švicarsku radi otvaranja ili intenziviranja zasebne kriminalističke istrage visokih dužnosnika FIFA-e zbog korupcije.

Ukupni se mito za natjecanja na tlu Amerika procjenjuje na 150 milijuna dolara³¹, uključujući najmanje 110 milijuna dolara mita povezanih s kontinentalnim natjecanjem *Copa América* kojoj su domaćin 2016. godine bile Sjedinjene Američke Države. Uz to, optužnica koju je dao Okružni sud SAD-a u Brooklynu u New Yorku navodi da je primanje mita korišteno za pokušaj utjecaja na sponzorske ugovore, postupak odabira za domaćina FIFA-inog Svjetskog nogometnog prvenstva 2010. godine te predsjedničke izbore za vodstvo FIFA-e godinu kasnije³². Konkretno, neimenovana tvrtka za sportsku opremu (u više izvora identificirana kao *Nike, Inc.*³³) navodno je platila najmanje 40 milijuna dolara mita kako bi postala jedini službeni opskrbljivač dresova, obuće, pribora i opreme brazilskoj nogometnoj reprezentaciji.

5.2.2. SLUČAJ CHUCKA BLAZERA

U prosincu 2011. godine, savezni agenti su, u suradnji s IRS-CI³⁴ u Los Angelesu započeli istragu navodnog propusta u prijavi poreza na dohodak izvršnog dužnosnika američkog nogometa te dužnosnika CONCACAF-a Chucka Blazera. Istražili su sudjelovanje Blazera u procesu natjecanja država za domaćinstvo FIFA-inog Svjetskog prvenstva od početka devedesetih godina nadalje³⁵. Blazer je pristao na suradnju gotovo odmah nakon što su mu dva agenta prišla u New Yorku i suočila ga s dokazima o poreznim zločinima.

U studenom 2013. Blazer se izjasnio krivim za deset kaznenih prijava, uključujući zavjeru o prijevarama, pranje novca i djela koja uključuju porez na dohodak i bankarstvo. Blazerovo priznanje krivice imalo je za cilj odbiti ozbiljniju optužbu za reket, što bi donijelo potencijalnu dvadesetogodišnju zatvorsku kaznu. Kasnije je Blazer snimao tajne snimke sastanaka s dužnosnicima FIFA-e, a navodno je nosio uređaj za snimanje skriven u privjesku za vrijeme

³¹ <https://www.justice.gov/opa/pr/nine-fifa-officials-and-five-corporate-executives-indicted-racketeering-conspiracy-and>

³² <https://www.justice.gov/opa/pr/nine-fifa-officials-and-five-corporate-executives-indicted-racketeering-conspiracy-and>

³³ <https://www.forbes.com/sites/darrenheitner/2015/05/27/major-u-s-sportswear-company-implicated-in-soccer-bribery-scheme/#6595e88b2e47>

³⁴ IRS Criminal Investigation (CI) služi američkoj javnosti za istraživanje potencijalnih kaznenih kršenja Kodeksa o internim prihodima i povezanih financijskih zločina na način koji potiče povjerenje u porezni sustav i poštivanje zakona (<https://www.irs.gov/compliance/criminal-investigation>).

³⁵ Sjedinjene Američke Države imaju rijetku praksu na razini svjetske jurisdikcije u cilju širokog vršenja nadzora nad oporezivanjem neto dohotka svojih građana iz bilo kojeg izvora na svijetu; također zahtijeva od poreznih obveznika da prijavljuju i plaćaju porez na ilegalni dohodak te vrše svjetsku jurisdikciju nad svim financijskim institucijama s vlasnicima računa sa sjedištem u SAD-u (FACTA paper (2010)).

ljetnih olimpijskih igara 2012. u Londonu. Podaci protiv Blazera otkriveni su 27. svibnja 2015., istog dana kada su uhićena i u Zürichu³⁶.

5.2.3. ZVIŽDAČICA PHAEDRA AL-MAJID

U 2011. godini Phaedra Al-Majid, koja je bila dio uspješne kampanje Katara za dobivanje domaćinstva Svjetskog prvenstva 2022. godine, istupila je kao zviždačica. Tvrdila je kako je Katar platio 1,5 milijuna dolara predsjedniku Afričke nogometne konfederacije Issau Hayatouu, predstavniku Obale Slonovače Jacquesu Anoumi te suspendiranom dužnosniku Nigerije Amos Adamu da glasa za Katar, no sva trojica demantirala su navode. Kasnije je izjavila kako je izmislila svoje zahtjeve za medijsku pažnju, da bi 2014. godine izjavila kako je bila prisiljena na povlačenje svojih navoda jer se bojala za svoju sigurnost. Njezina rečenica posebno dočarava situaciju u kojoj se našla: "Morat ću si gledati preko ramena do kraja života nakon otkrivanja detalja oko natječaja za Svjetsko prvenstvo... Već sam imala agente FBI-a na vratima."³⁷. Od lipnja 2015., bila je pod zaštitnim nadzorom FBI-ja kada je izjavila: "FBI ima sve... Postoje ljudi koji su ljuti na mene (zbog istupanja), a ono što ih stvarno iritira je što sam žensko, zviždač i Musliman... Ne mislim da Blatter namjerava odustati. Sve što čini vrlo je proračunato. Jako će se truditi da se spasi, sigurna sam u to."³⁸.

5.2.4. SLUČAJ DOMAĆINSTVA JUŽNOAFRIČKE REPUBLIKE

U jeku slučaja korupcije objavljeno je da je 2008. godine glavni tajnik FIFA-e, Jérôme Valcke navodno prebacio deset milijuna dolara koje je FIFA-i dao Danny Jordaan, predsjednik Južnoafričkog nogometnog saveza, na račune kontrolirane od strane Jacka Warnera, tadašnjeg šefa CONCACAF-a. Sama uplata je ključni dio optužnice američkih tužitelja koji optužuju Warnera kako je primio mito u zamjenu za pomoć Južnoj Africi u cilju osiguravanja statusa domaćina Svjetskog prvenstva u nogometu 2010. godine³⁹. Uplata Južnoafričkog nogometnog saveza trebala je podržati razvoj nogometa na Karibima. Iznos od 1,6 milijuna dolara iz Južne Afrike Warner je upotrijebio za plaćanje osobnih zajmova i kreditnih kartica, a dodatnih

³⁶ <https://www.theguardian.com/football/2015/may/27/fifa-arrests-corruption-loretta-lynch-chuck-blazer>

³⁷ <https://www.dailymail.co.uk/sport/football/article-2841384/FIFA-whistleblower-Phaedra-Almajid-look-shoulder-rest-life-revelations-World-Cup-bids-FBI-agents-door.html>

³⁸ <https://www.telegraph.co.uk/sport/football/fifa/11657595/Fifa-corruption-Morocco-2010-World-Cup-vote-live.html>

³⁹ <https://www.nytimes.com/2015/06/02/sports/soccer/sepp-blatters-top-fifa-deputy-jerome-valcke-is-said-to-have-transferred-money-central-to-bribery-case.html>

360.000 dolara povukli su ljudi povezani s Warnerom. Trinidadski lanac supermarketa JTA Supermarkets također je primio 4.860.000 dolara od spomenute uplate⁴⁰.

5.2.5. OSTALI SLUČAJEVI

U 2013. godini, bivši predsjednik FIFA-e João Havelange i predsjednik brazilske nogometne konfederacije Ricardo Teixeira su priznali da su primili mito u vrijednosti od milijun dolara. Član Izvršnog odbora FIFA-e Manilal Fernando kažnjen je doživotnim progonstvom iz FIFA-e zbog podmićivanja i korupcije. Bitno je još za spomenuti i kako su u prosincu 2010. godine princ William, vojvoda od Cambridgea i bivši britanski premijer David Cameron prisustvovali sastanku s potpredsjednikom FIFA-e Chung Mong-joonom, na kojem se razgovaralo o sporazumu o trgovanju glasom za dobivanje statusa domaćina Svjetskog prvenstva 2018. godine.

5.2.6. IZVJEŠĆE MICHAELA J. GARCIE

FIFA je povjerila bivšem državnom odvjetniku Sjedinjenih Američkih Država Michaelu J. Garciji da istraži i izvještava o poslovima u sklopu natječaja za dodjelu domaćinstva Svjetskog prvenstva u nogometu 2018. u Rusiji te Svjetskog prvenstva u Kataru 2022. godine. U studenom 2014., FIFA je dala kopiju Garcijina izvještaja na raspolaganje Švicarskom državnom odvjetniku, koji je tada izjavio da "postoje razlozi za sumnju kako je u izoliranim slučajevima došlo do međunarodnog prijenosa imovine s vezama u Švicarskoj kojeg vrijedi ispitati od strane tijela kaznenog progona."⁴¹.

5.2.7. OPTUŽBE NA RAČUN SEPPA BLATTERA

Sepp Blatter bio je predsjednik FIFA-e od 1998. do 2015. godine kada je smijenjen. U članku *The Guardian* možemo pročitati zanimljiv zaključak kako će buduće FIFA-ine postupke "...neminovno promatrati s cinizmom s obzirom na Blatterovu uspješnost korištenja švicarskih sudova i FIFA-inu regulativu za ispucavanje problematičnih pitanja u dugu travu i usmjeravanje pozornosti na pojedince koji su već napustili nogomet."⁴². U svibnju 2015., na isti dan kada su se dogodila uhićenja koja su proizašla iz istrage FBI-a, švicarska su tijela pokrenula kaznenu

⁴⁰ <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-33039014>

⁴¹ <https://www.theguardian.com/football/2014/nov/18/fifa-criminal-complaint-world-cup-bids>

⁴² <https://www.theguardian.com/football/2014/nov/18/fifa-criminal-complaint-world-cup-bids>

istragu zbog "sumnje u kazneno loše upravljanje i pranja novca" u vezi s natječajnim procesima 2018. i 2022. godine. Švicarske vlasti zaplijenile su elektroničke podatke i dokumente u sklopu racije sjedišta FIFA-e u Zürichu⁴³. Švicarska je policija također ispitala deset članova Izvršnog odbora FIFA-e koji su sudjelovali u glasovanjima u prosincu 2010. godine kada su se birali domaćini za Svjetsko prvenstvo 2018. i 2022. godine⁴⁴. U rujnu 2015. godine Švicarska je istraživala isplatu koju je Blatter odobrio četiri godine prije predsjedniku Unije europskih nogometnih saveza (UEFA) Michelu Platiniju za posao obavljen između 1999. i 2002. godine⁴⁵. Također su pokrenuli istragu mogućeg zločinačkog lošeg upravljanja Blattera u kontekstu sporazuma o televizijskim pravima iz 2005. godine koji je potpisao s Jackom Warnerom. U ožujku 2017. godine FIFA je poslala 1300 stranica izvještaja Švicarskom državnom odvjetništvu.

U rujnu 2015., švicarski javni televizijski kanal SRF objavio je kako je Blatter imao namjeru prodati televizijska prava FIFA-e Svjetskog prvenstva za 2010. i 2014. CFU-u⁴⁶ za 600.000 američkih dolara, što je mali dio njihove tržišne vrijednosti (5% stvarne vrijednosti)⁴⁷. U travnju 2020. godine, što je relativno aktualna informacija, Švicarsko državno odvjetništvo odlučilo je odbaciti tužbu protiv Seppa Blattera po pitanju sumnjive prodaje televizijskih prava zbog, navodno, manjka dokaza. Blattera se svejedno tereti za isplatu dva milijuna švicarskih franaka tadašnjem predsjedniku Uefe Michelu Platiniju⁴⁸.

Dana 29. svibnja 2015. Sepp Blatter pobijedio je na ponovnom izboru za predsjedništvo FIFA-e na 65. kongresu FIFA-e u Zürichu uslijed najvećih kritika na račun njegovog položaja i djelovanja do sada. Četiri dana kasnije, međutim, najavio je da će ostati na mjestu predsjednika skroz do održavanja novih izbora na izvanrednom kongresu FIFA-e 2016. godine. Blatter zatim radi klasični politički *spin*, te izjavljuje kako se neće kandidirati na sljedećim izborima. Time je u jednu ruku zaobišao pravdu te izmanipulirao sustavom, što se očituje u njegovoj izjavi:

⁴³ <https://www.bbc.com/news/live/world-europe-32897157>

⁴⁴ <https://www.bbc.com/news/live/world-europe-32897157>

⁴⁵ <https://www.telegraph.co.uk/sport/football/sepp-blatter/11891462/Sepp-Blatter-under-criminal-investigation-at-Fifa-live.html>

⁴⁶ CFU (Caribbean Football Union) – Karijski nogometni savez (federacija)

⁴⁷ <https://www.news24.com/sport/Soccer/International/Did-Blatter-give-Warner-discount-20150912>

⁴⁸ <https://www.independent.co.uk/sport/football/news/sepp-blatter-fifa-president-investigation-world-cup-tv-rights-news-a9460601.html>

"Nisam podnio ostavku, stavio sam sebe i svoj ured u ruke FIFA-inog Kongresa."⁴⁹. No ipak, Blatter je izbačen iz FIFA-e na period od osam godina, zajedno sa Michellom Platinijem⁵⁰.

FIFA je naposljetku najavila otkazivanje natječajnog postupka za dobivanje statusa domaćina FIFA-inog Svjetskog prvenstva 2026. godine usred silnih navoda o podmićivanju tijekom natječaja za Svjetsko prvenstvo 2018. i 2022. godine. Glavni tajnik Valcke izjavio je: "Zbog situacije mislim da je besmislica za sada započeti bilo kakav postupak natječaja."⁵¹.

6. IZLAZAK FIFA-e IZ OKVIRA CIVILNOG DRUŠTVA

Prije svega, kroz ovaj rad se već može zaključiti nebrojeno puta kako je FIFA toliko kompleksna struktura, organizacija, institucija ili jednostavno – sustav. Zbog svoje kompleksnosti, kako bi uspješno upravljala svim svojim granama, morao se napraviti sustav podinstitucija koje u funkcioniraju u jednom međuodnosu te se međusobno ograničavaju kako ne bi došlo do iskorištavanja moći. Međutim, ta kompleksnost je postala utoliko isprepletena i slojevita da se spomenuta organizacija, slobodno rečeno, nije snašla u poziciji jedne sportske udruge. Moramo naglasiti "sportske udruge" jer ima toliko razrađeni sistem da se ne može naprosto smatrati "udrugom". U ovom specifičnom i jedinstvenom slučaju sportske organizacije, ona nadilazi svojstva udruge iako je i dalje definirana u tom okviru. Ona izlazi iz okvira civilnog društva i to sustavno, u fazama koje su indirektno povezane s politikom trenutne vlasti koja njom i vlada. FIFA je više ili manje uspješno zadržavala status udruženja civilnog društva, no opseg sustava rezultiran enormnim novčanim iznosima kojim može, ali i mora raspolagati, takav status više nije bio moguć, barem ne u praksi.

Dakle imamo slučaj gdje institucije unutar organizacije nadilaze samu organizaciju te pritom, što je presudno, nemaju sličan primjer, čijim bi eventualnim preslikavanjem, uspjeli barem privremeno riješiti sustavne probleme koji im se svako malo javljaju. Institucije kao takve unutar FIFA-e ne ograničavaju međusobno jedne drugu u mjeri u kojoj bi trebale, što smanjuje razinu odgovornosti koju bi trebale imati, što zatim automatski rezultira nekontroliranom

⁴⁹ <https://www.bbc.com/sport/football/33284185>

⁵⁰ <https://www.theguardian.com/football/2015/dec/21/sepp-blatter-michel-platini-banned-from-football-fifa>

⁵¹ <https://www.bbc.com/sport/football/33078284>

željom za jačanje moći. Naime, ciljevi i točke koje si je FIFA kao globalna organizacija zadala kao temeljne na kojima treba raditi, ne radi. Osim što u praksi ne izvršava svoju ulogu razvitka nogometa i sportske infrastrukture u nerazvijenim državama (u onom intenzitetu u kojem bi kao krovna i glavna organizacija trebala činiti), FIFA također nije dovoljno posvećena razvijanju programa edukacije sudaca, a još manje regulacijom pravnog okvira za tržište nogometnim igračima. Takav svojevrsni paradoks je posljedica činjenice da FIFA-i vlastite točke i postavljeni ciljevi uopće nisu u interesu, kada govorimo o onom pravom interesu koji je vidljiv na papiru. A u slučaju da jesu, unutrašnja organizacija bi jednostavno funkcionirala na višoj razini, a upravljanje bi bilo zavidno efikasnije (Tomlinson, 2014: 47). Tu možemo također postaviti pitanje koliko je FIFA-i ustvari stalo da organizacija institucija i upravljanje budu efikasnije, s obzirom na slučajeve kriminalnih radnji koje su postale *mainstream* u kontekstu ove organizacije.

FIFA je jedinstvena općenito u svijetu organizacija. Možemo u njoj naći i obilježja države, međunarodne organizacije, saveza država poput unije, federacije (kao što joj i samo ime govori, iako nije službeno definirana kao federacija), ali i ekonomske zajednice što je jedan sasvim drugačiji kontekst. Stoga možemo zaključiti kako je FIFA statusno udruga samo na papiru, a što je zapravo, možemo samo argumentirano raspravljati kroz detaljnu analizu. Ono što ću pokušati napraviti, jest napraviti okosnicu jedne takve analize kroz dostupne izvore.

6.1. FIFA-a KAO MEĐUNARODNA ORGANIZACIJA

6.1.1. KORIJEN I DEFINICIJA MEĐUNARODNIH ORGANIZACIJA

Međunarodna organizacija kao pojam je nedavni koncept, on potječe iz 20. stoljeća, i to u periodu nakon Drugog svjetskog rata. Prije toga, umjesto pojma međunarodne organizacije, koristio izraz "savez država" (Kolb, 2018). Međunarodne organizacije rodile su se iz puke potrebe za suradnjom. Opće je poznato kako se s društvenim razvojem sve više povećava međuovisnost, a to vrijedi kako u domaćem, tako i u međunarodnom društvu. Takvi zajednički problemi koje države razvojem mogu imati te zahtijevaju zajedničko djelovanje, prvo se manifestiraju u nepolitičkim područjima, iz razloga što je konsenzus jednostavnije donesti u okviru nepolitičkih, nego političkih problema (Kolb, 2018).

Međunarodne su organizacije bile vrlo skromne u početku svojeg postojanja. Naime, tu nije bilo govora o spektakularnim udruženjima, već je bilo riječ o prostoj potrebi suradnje tijekom industrijske revolucije. Primjer su problemi rijeke između dvije države. Ako svaka država upravlja dijelom rijeke u potpunoj autonomiji, sveukupni rezultat često je kakofoničan i stoga svi gube. Relativno je brzo zaključeno da je dobar način za administraciju upravljanje na zajednički način. Problem nije izrazito politički, ali je tehnički jer se nameće protiv prirode (Kolb, 2018). Konačna odluka nije nametanje zakona, već prijedlog kojeg države uključene u samu suradnju potpisuju kao sporazum.

Također, potrebno je spomenuti primjer administrativnih zajednica koje uglavnom nastaju zbog tehničkog razvoja. Na primjer, kada je izumljen telegraf, postojala je potreba da određena međunarodna organizacija upravlja frekvencijama, jer ako svatko unutar svojih državnih granica radi kako želi, komunikacija neće stići na svoje odredište. Problem se javlja i u kontekstu pošte, jer ako pošta prelazi granice, mora postojati ugovor koji sve to organizira i te regulira sporazum o univerzalnim poštanskim uslugama. U suprotnom bismo imali bezbroj nestabilnih multilateralnih ugovora čime dolazimo da zaključka kako je bolje surađivati (Kolb, 2018). I ovaj problem ima nisku razinu političkog u sebi, ali je i dalje međunarodno orijentiran i ulazi u zakone država.

U 20. stoljeću došlo je do eksplozije međunarodnih organizacija dolaskom druge vrste međunarodnih organizacija, a to su međunarodne organizacije s političkim okvirom koje se bave pitanjima rata i mira, ljudskih prava i okoliša. Ova prilično intenzivno politička pitanja postaju temeljna pitanja sa kojima se želimo suočiti samo zajedničkim odgovorom. Mirovne operacije su funkcija za koju cijela međunarodna zajednica, kako bi funkcionirala, mora raditi zajedno. Naime, zasebni savezi nisu garancija mira. U međuvremenu je došlo do svojevrstne eksplozije međunarodnih i međuvladinih organizacija te ih sada brojimo oko 400, dok ih je u vrijeme Lige naroda bilo samo desetak.

Ono što je bitno za spomenuti kada govorimo o unijama i federacijama su nadnacionalne organizacije. Takva organizacija je uvijek međunarodna organizacija, ali u ojačanom obliku ako govorimo o legitimitetu i moći odlučivanja. Ono što je važnije kada govorimo o tome jest

da nadnacionalna organizacija ima moć donošenja odluka i propisa koji se izravno primjenjuju u zakonodavstvu država članica. Odluka je izravno primjenjiva, nema tampon zone između nadnacionalnih organizacija i državnog prava. Zato su nadnacionalne organizacije integracijske organizacije, one su neminovno federacije država. Najbolji primjer je upravo Europska unija, u usporedbi s Ujedinjenim narodima koji su samo međunarodna organizacija. Naravno, bitno je razumjeti kako nadnacionalna organizacija sama po sebi može klasificirati zakone koji su direktno primjenjivi te one koji nisu ili su pak samo savjeti, što je opet primjer Europske unije. Ona nema diktaturu u apsolutno svim resorima, već ima izvršnu i zakonodavnu vlast na poljima koja imaju zajednički okvir i kolektivni utjecaj.

6.1.2. ANALIZA FIFA-e U KONTEKSTU MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE

FIFA ima svoje članice koje joj pristupaju svojevóljno. Štoviše, značenje i težina prihvatanja određene države u FIFA-ino članstvo može utjecati na kompletnu međunarodnu zajednicu. Sama država postaje prihvaćenija od strane drugih, kako sportskih, tako i političkih međunarodnih organizacija, što joj naposljetku može donijeti konačnu neovisnost (primjer Kosova i priznanja sportske zajednice).

Kao savez državnih nogometnih saveza koji predstavljaju same države, možemo definirati FIFA-u sigurno kao međunarodnu organizaciju u kojoj svi sudjeluju u zakonodavnim procesima u procesu političkog odlučivanja kroz okvir institucija. Kada govorimo o jednakosti, naglašena mora biti potpuna jednakost, a ne proporcionalna, što u nekim situacijama osigurava trenutnom establišmentu sigurnu poziciju. Naime, regularni godišnji financijski *input* kojeg države, odnosno savezi kao članovi dobivaju je potpuno jednak. Također, glas svakog saveza vrijedi jednako te nije proporcionalan stvarnom utjecaju i snazi saveza koji raspolaže s istim. Dakle, neovisno o veličini, trajanju članstva ili pak financijske težine, on ostaje isti. Takav sistem nije karakterističan za nadnacionalne organizacije jer one ne zadržavaju kontekst privatnosti, kojeg primjerice ima FIFA. Europska unija ovisi o državama i građanima tih istih država, ali je isto tako podložna sudovima. FIFA više funkcionira kao klub pomno izabranih ljudi. Osnovnu razliku uočavam u tome što članovi glavnih institucija Europske unije, a posebice one zakonodavne, Europskog parlamenta, čine ljudi izabrani od građana putem demokratskih izbora te pretvaranja glasova u mandate. Predstavnike država u FIFA-i pak biraju članovi saveza. Jedino se razlikuju sustavi glasanja i institucije koje glasaju za njih, no temeljni

je postulat kako ih ne biraju građani te stoga ne postoji tako snažan osjećaj odgovornosti, a ciljevi i interesi postavljeni u javnosti kao službeni, ne moraju se slijediti i ispunjavati.

FIFA svoja pravila, koje možemo tumačiti kao zakone, smije samo nametnuti savezima država. Dakle ona kao organizacija ne može utjecati ni na državne sportske resore. No, ono što je karakteristično za FIFA-u je njezina kupovna moć. Ona svoje odluke ne nameće putem potpisanih sporazuma, već razvojem programa, bilo to sportskih institucija ili nogometnih škola, širi svoj utjecaj unutar država, na razini općeg političkog sustava, a ne samo sportskog resora. Najveću moć miješanja u politiku države ima prilikom organizacije svojih turnira, ponajviše Svjetskog prvenstva, kada može postavljati uvjete oko, primjerice, gradnje stadiona, prava na pristup ulaznica, izgradnju prometne infrastrukture, osiguravanje smještajnih jedinica, itd. Takvim neformalnim miješanjem⁵² u politiku države indirektno utječe na političku svakodnevicu, u ovom slučaju, države domaćina. Konkretno, FIFA ima sve predispozicije biti međunarodna organizacija iako službeno nema države pod određenim stupnjem vlastite jurisdikcije, što ni ne mora imati jer može djelovati savjetodavno, poput UN-a, pritom izuzevši vojne misije iz konteksta koje nisu presudne u ovoj procjeni.

6.2. FIFA-a KAO NEZAVISNA DRŽAVA

6.2.1. DEFINICIJA NEZAVISNOSTI I SUVERENOSTI

U stručnim tekstovima u puno većoj mjeri nailazimo na riječ "nezavisnost", nego "neovisnost". Ova potonja se najčešće veže uz kontekst Republike Hrvatske i definiciju nje same unutar Ustava. Iz tog razloga, koristiti ću riječ "nezavisnost" prilikom analize slobodne države. Shodno tome, "nezavisnost" je imenica koja označava onog koji ne zavisi od drugoga, koji je slobodan⁵³. To je vrlo široko značenje te za definiciju stanja države moramo koristiti i pojam suvereniteta. Suverenitet označava stanje u kojoj je vlast potpuno u vladarevim rukama, odnosno u rukama države ili naroda na vlastitu teritoriju⁵⁴. Suverenost je, prema A. Passerin d' Entrèvesu, "temeljna značajka države, odnosno pojam, koji označuje transepohalni projekt preobrazbe moći u vlast posredstvom prava, podvrgavajući je zakonima" (Grubić, 2014: 7). Iz ovih

⁵² Pod pojmom "neformalnog miješanja" smatra se pozicija u kojoj FIFA-i nije dan konkretan opseg političkog odlučivanja niti joj je definirana jurisdikcija u izradi politika.

⁵³ <https://www.vecernji.hr/vijesti/je-li-zekanovic-u-pravu-treba-li-reci-dan-nezavisnosti-a-ne-neovisnosti-1351108>

⁵⁴ http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1kUBg%3D&keyword=suverenitet

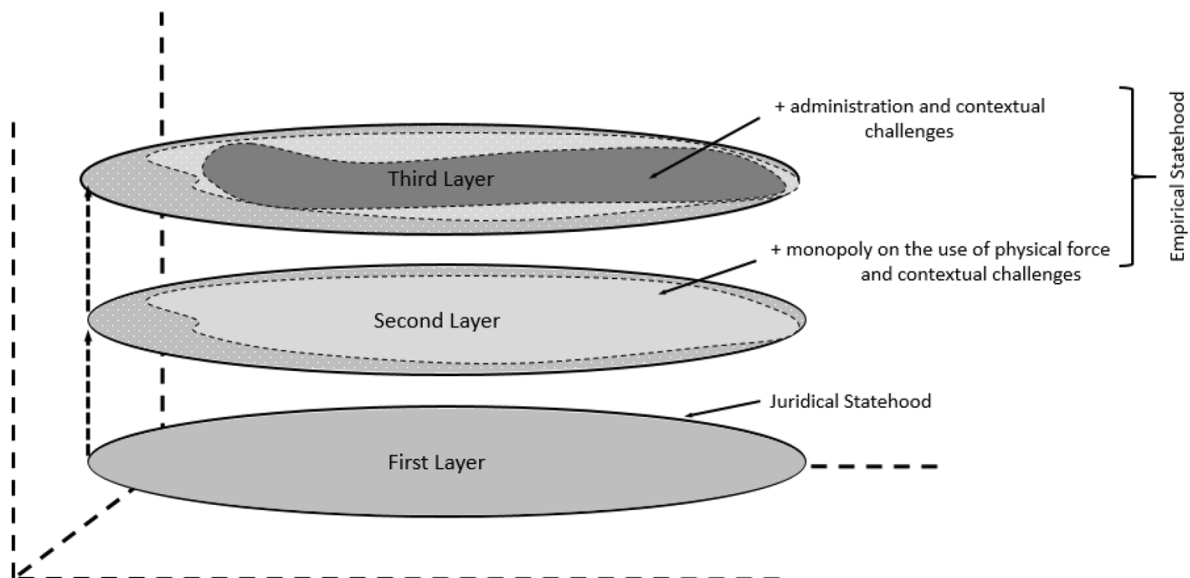
definicija dobivamo jasnu sliku što znači da je neka država nezavisna i suverena, uz što moramo spomenuti i temeljne elemente jedne države zbog kojih postoji ideja o njezinu stvaranju i opstanku. To su teritorij, jezik te zajedničko iskustvo, odnosno osjećaj zajedništva (Pavlović, 2018: 44).

6.2.2. ANALIZA FIFA-e U KONTEKSTU NEZAVISNE DRŽAVE

Shodno s definicijom nezavisne države, postavlja se pitanje može li se uopće FIFA-u analizirati kroz okvir uređene države? Jasno je da ne može, ali može se primijetiti nekoliko zanimljivih konotacija između te dvije strane. Naime, strukturu suverene i prije svega politički uređene države te njezine državnosti čine tri sloja:

1. pravna (sudbena) državnost
2. monopol nad korištenjem fizičke sile i kontekstualnih izazova
3. administracija i kontekstualni izazovi

Posljednja dva sloja nalaze se u razini empirijske državnosti, što znači da je ona subjektivna od države do države, dok je prva točka apsolutno nužna i univerzalna za postojanje državnosti (Schlenkrich, 2016: 248).

Slika 4: Prikaz slojeva državnosti prema CIS konceptu Olivera Schlenkricha (Schlenkrich, 2016)

FIFA prije svega nema vojni sustav te nema potrebu za osiguravanjem monopola za primjenu fizičke sile te ne mora širiti i osiguravati svoju moć. No ne zato što je ne može osigurati, nego joj naprosto ne treba. Opet dolazimo do konceptualizacije jedne organizacije s velikim

kapacitetom moći i utjecaja, a da pritom ne utječe direktno na vanjsku i unutarnju politiku država, već indirektno, ekonomskim putem. Pravni sustav, kao i administrativni je izuzetno razvijen. Kao organizacija, svoje stanovništvo u pravom smislu riječi nema, no svaki navijač, igrač ili administrativni zaposlenik je dio ovog koncepta. S druge strane, Europska unija kao međunarodna organizacija koja pretendira prema konceptu federacije, nema svoje navijače. Ona ima svoje pristaše, općenito osobe koje podržavaju rad i opće postojanje institucije. Koncept navijača je puno dublji. Navijačku publiku, odnosno navijače čine organizirane grupe pojedinaca koji svojim specifičnim kolektivnim, ritualiziranim ponašanjem, kolektivno prihvaćenom ikonografijom te raznim drugim metodama izražavaju svoju emocionalnu vezanost uz određenu nogometnu ekipu, identificirajući se s njom te joj pružaju podršku ne bi li ostvarila što bolji rezultat. Navijačke skupine su formirane grupe u kojima postoji određen skup vrijednosti i pripadnosti a svaki član takve grupe ima svoju ulogu (Lalić, 1993). Navijač je direktno povezan sa svojom, u ovom slučaju, reprezentacijom. Njegov je način života isprepleten sa državnim sportskim predstavnicima te aktivno sudjeluje u kreiranju dojma same države prema vani. Usporedbe radi, ovaj koncept zvuči slično procesu kreiranja vanjskih politika jedne države kroz aktivno i pasivno biračko pravo, sudjelovanje u političkom odlučivanju ili pak razvijanju projekata za unaprjeđenje zajednice.

Dakle FIFA ima fiktivno stanovništvo, ali i fiktivni teritorij jer jednako djeluje u svakom kutku svijeta gdje je teritorij dio države članice. Ono što je razlikuje od države s vanjskopolitičkim interesima jest što ne želi, prilikom prisvajanja teritorija, preuzeti potpunu suverenost nad nekime, već samo nad nogometnim pitanjem države, kroz koji onda može razvijati različite politike u državi, a da država domaćin toga u tom trenutku nije ni svjesna. To je i jedan od razloga zašto joj nije potrebna vojna sila niti monopol nad primjenom fizičke sile. Također, osjećaj zajedništva je prisutan, iako podosta fragmentiran s obzirom na obujam globalnog fenomena nogometa. Zajednički jezik ne postoji, no kao i svaka međunarodna organizacija, ona može postaviti svoj službeni jezik ili više njih. Dakle FIFA nije država, ali koncept je zastrašujuće sličan kada govorimo o osnovnim temeljima jedne suverene, moderne države. A kanali kojima djeluje su izolirani te ih je nemoguće oblikovati ili na bilo koji način utjecati na njih kao pojedinac.

6.3. FIFA KAO FEDERACIJA

6.3.1. DEFINICIJA FEDERACIJE

Korijen riječi federalizam i federacija dolazi iz latinske imenice *foedus* što se prevodi kao savez ili ugovor. Federacija se može najjednostavnije definirati kao savezna država, svrstavajući je tako u državnopravnu kategoriju složenih država. Federativna država se sastoji od nekolicine ravnopravnih jedinica koje u istoj državi, odnosno savezu, uživaju određen stupanj samostalnosti i autonomije. Svaka od istih jedinica ima vlastito zakonodavstvo, upravu i sudstvo. Osim podjele državnog teritorija, podjela se vrši i na same državne funkcije što je jedan od bitnih elemenata same federacije (Nedić, 2014). Postoje mnogi razlozi stvaranja federacije te svaka federacija ima vlastite zasebnosti koje ju čine drugačijom, ali određeni bitni politički i ustavnopravni elementi uvijek moraju biti zadovoljeni. Primjerice, federacije poput SSSR-a, Čehoslovačke te Jugoslavije nastale su zbog rješavanja nacionalnog pitanja naroda unutar njih, dok je federacija u Njemačkoj nastala na osnovi povijesnih i ekonomskih razloga (Nedić, 2014).

6.3.2. ANALIZA FIFA-e U KONTEKSTU FEDERACIJE

U definiciji je naglašeno kako je federacija država koja se sastoji od nekoliko jedinica. Pojam "jedinica" u pogledu federacije nije definiran niti postojanje federacije ovisi o obliku teritorijalnih podskupina unutar te iste države. Zašto uspoređujem FIFA-u s politološkim gledištem pojma federacije jest što FIFA službeno samu sebe naziva federacijom. Ona nije država, niti ima presudne elemente da bude nešto poput države, no podjela vlasti i političkog odlučivanja na federativnoj razini i razini jedinica koje tu federaciju tvore jest postojana i održava se kroz snažne kanale financijskih ulaganja u te iste jedinice. Naime, te jedinice su u tom slučaju državni nogometni savezi koji odlučuju u suradnji s FIFA-om o alokaciji sredstava koje dobivaju, ali i o promociji, TV pravima vlastitih liga, sustavu natjecanja i sve što se tiče poslova koji ne prelaze granicu države u kojoj taj isti savez djeluje. S obzirom na to da nogometni savezi nemaju ministarstva, već različito definirane odbore, ne možemo govoriti o političko-pravnoj distinkciji unutarnjih i vanjskih poslova koja ima čvrste granice.

FIFA, kao i konfederacijske udruge poput UEFA-e, patrijarhalno nadgledavaju poslove unutar saveza te u ekstremnim slučajevima, zbog propusta unutar saveza, ti isti savezi mogu biti kažnjeni na razini Europe i/ili svijeta. Prvenstveno tu mislim na kršenje ljudskih prava, slučajeve korupcije i namještenih utakmica, financijski fair-play te područje koju sve

nogometne organizacije strogo preziru – miješanje politike u nogomet. Iz tog problema proizlaze svi ostali, poput izopćavanja žena iz nogometa ili sa tribina, skandiranje političkih parola koje izražavaju ekstremističke ili manje ekstremističke stavove, suradnja vrha saveza s korumpiranom vlasti države, i tako dalje. Negativne slučajeve možemo nabrajati u nedogled, no pozitivna strana ovakve podjele vlasti jest što su savezi ograničeni usvojim djelovanjima zbog inspekcijske uloge kontinentalnih organizacija, pa naposljetku i one svjetske. Pomalo je ironično što udruge s dokazanim koruptivnim djelatnostima uče svoje članove moralnom ponašanju, no ono je nužno, s obzirom na broj saveza na svijetu, različitim navikama, opsezima djelovanja, utjecajima te naposljetku i uspjeha koje ti savezi igrata reprezentacija imaju na natjecateljskoj sceni. Svi ti faktori imaju potencijal stvoriti podsaveze unutar FIFA-e, širiti svoje interese i ideje kroz utjecaj te pridobivati nove pristaše, što bi dovelo do destabilizacije globalne organizacije te mogućeg raspada nogometa. To ne znači da ne postoje neformalna podudruženja koja se klijentelizmom bore za utjecaj u Vijeću i izglasavanju opcija koje odgovaraju njihovim interesima. No ona nemaju tendenciju rušenja trenutnog nogometnog establišmenta, već naprotiv – ovakav sustav im odgovara.

FIFA, iako zakonski definirana kao udruga, a politološki gledano međunarodna organizacija, ona je samu sebe definirala kao Međunarodnu federaciju nogometnih asocijacija (saveza). Političko ustrojstvo federacije i međunarodne organizacije se razlikuje utoliko što se federacijom smatra država koja pak ima manje jedinice unutar granica, a koja svaka ima određena prava o samoodlučivanju u pojedinim resorima. Međunarodna organizacija nije država te nema strogo ustrojstvo kao što to ima federacija. Podjela unutarnjih i vanjskih poslova je najbolje vidljiva na primjeru Europske unije gdje je zakonom definiran opseg pravila i zakona koje članstvo Uniji mora značiti bezuvjetno primjenjivanje istih. Ta podjela ide na stranu država, glavni resori nisu nužno u rukama vlasti međunarodne organizacije te se zadržava visoka razina samostalnosti. No federacija je prije svega zanimljiv koncept u kontekstu nogometne organizacije koja je toliko postala snažna i globalno raširena da je strože ustrojstvo, ako izuzmemo činjenicu da FIFA nije država, sasvim opravdano.

7. POLITIČKI ASPEKTI SVJETSKIH PRVENSTAVA

Politički aspekti mogu imati različite učinke na one na koje se odnose, ili možemo reći, na one koje te aspekte konzumiraju. Najsnažniji alat FIFA-e je zasigurno Svjetsko prvenstvo, najveće i najpraćenije sportsko natjecanje i manifestacija općenito u cijelome svijetu. Njegovo dodjeljivanje je direktna injekcija pozitivnih i negativnih posljedica, odnosno aspekata u države domaćine, koje samim svojim kandidiranjem, preuzimaju rizik kojeg status domaćina nosi sa sobom.

7.1. POZITIVNI PRIMJER - RUSIJA 2018. GODINE

Najbolji primjer pozitivnog slučaja domaćinstva Svjetskog prvenstva jest slučaj Rusije koji ima svoj specifični karakter. Opetovano otvaranje prema Zapadu, mogućnost transparentne predstave Ruske Federacije na velikoj sceni i prije svega reprodukcija ljepota ruske kulturne i prirodne baštine na velikoj sceni u cilju naglog razvijanja turizma. Liberalizacija političkog sustava i turistička promocija idu jedno uz drugo te su u enormnim brojkama pripomogli razvitku Rusije u kompletu. Najbanalniji primjer s kojim možemo krenuti jest promocija Nizhnyeg Novgoroda, koji je do utakmice protiv Argentine za Hrvate bio potpuna enigma. Nakon iste, prema informacijama turističkih agencija, Hrvati su masovno produživali svoje aranžmane u spomenutom gradu.

Dodatni aspekt od kojeg je Rusija profitirala i izgradila temelje za dobre postprvenstvene rezultate jest ideja o obnovi već postojećih stadiona, a ne gradnja potpuno novih. Uključujući onaj u Moskvi, Stadion Lužnjiki, koji je pravi primjer obnove – sagrađen u ranoj fazi 20. stoljeća, već je bio obnavljan za Olimpijske igre u Moskvi 1980. te naposljetku pred Svjetsko prvenstvo 2018. godine. Time je Rusija dobila praktički nove stadione pritom ne gubeći identitet i tradiciju starih, uključujući mogućnost razvijanja nogometa u manjim sredinama. Već spomenuti stadion u Niznyem Novgorodu je dom istoimenom lokalnom klubu koji trenutno igra u 2. ruskoj ligi. Svaki stadion je dodatno opremljen sa podlogama za različite sportove te uključuju restorane, parkove i zatvorene prostore za sportsku rekreaciju. Dakle, gradovi se nisu birali isključivo prema veličini, već prema blizini Europi, Zapadu općenito i odgovarajućoj vremenskoj zoni za što veću zastupljenost na televizijskim ekranima. Najdalji grad u kojem se prvenstvo održavalo jest Jekaterinburg, koji je na Uralskom gorju još uvijek unutar europskog

konteksta Rusije. Misleći tako na daljnju uporabu infrastrukture, Rusija je planski djelovala izuzetno dobro te osigurala budućim naraštajima kroz prvenstvo mogućnost za razvijanje mladih talenata, što se kroz intenzivni primjer Islanda pokazala kao uspješna strategija.

Nakon rekordnih troškova olimpijskih zimskih igara u Rusiji (Soči), FIFA Svjetsko prvenstvo 2018. u Rusiji je bio pak najskuplji događaj u povijesti FIFA Svjetskih kupova. Ukupni troškovi su procijenjeni na 14,2 milijarde dolara, od čega oko 40% financiraju vanjski investitori. Najveći izdaci proizlaze iz infrastrukturnih projekata koji uključuju izgradnju novih hotela, nadogradnju zračnih luka i proširenje željezničkog sustava. Pitanje je, naravno, da li ti troškovi nadmašuju čiste ekonomske koristi od održavanja Svjetskog nogometnog prvenstva.

Prilikom te analize, Rusija mora provesti detaljnu i prije svega objektivnu analizu troškova i koristi. Analitičari ruskog instituta Gaidar došli su s obećavajućim učinkom porasta godišnjeg bruto domaćeg proizvoda (BDP-a) od 0,2%. Kratkoročni pozitivni učinci na rusko gospodarstvo zabilježeni su u drugom i trećem tromjesečju 2018. - prema ruskoj središnjoj banci. Ekonomski poticaj odnosi se na rast radnih mjesta kao posljedica velikih infrastrukturnih projekata, ali i na povećanje potražnje za potrošačkim proizvodima i uslugama. Vlasti su već identificirale slučajeve u kojima su hoteli povećali svoje stope noćenja za 5.000% (cnbc.com).

Međutim, ovo drugo nije samo po sebi pozitivan ishod u očima ruske središnje banke. Banka upozorava na značajan maksimum kratkoročne inflacije. Došlo je do malog, kratkoročnog povećanja cijena nekih proizvoda i usluga (hrana, zabava, hoteli) što je dovelo do profita za nekoliko tvrtki. Banka smatra povećanje potražnje negativnim impulsom, budući da se nacija još uvijek bori s dvoznamenkastom inflacijom i cilja na post-sovjetske razinu ekonomije.

Procijenjeno je da je došlo preko 600.000 stranih navijača zajedno s 700.000 Rusa koji su prisustvovali samo na stadionima, a tu su još i neodređene brojke turista i navijača koji su utakmice pratili u fan zonama Svjetskog kupa u Rusiji, dajući sektoru turizma, od hotela do restorana, poticaj, iako kratkoročan. Moody's ističe kako su zračne luke u Moskvi među ključnim igračima u sektoru prometa jer nadograđena postrojenja podržavaju veći protok putnika i nakon događaja.

Najpoznatiji ruski gradovi Moskva i Sankt Peterburg glavni su navijački centri, a procijenjeno je da se tijekom posljednjeg Svjetskog prvenstva ugostilo preko 400.000 posjetitelja. Ovi gradovi su također glavno središte za turiste i van sportskog okvira. Tvrtka za istraživanje tržišta Euromonitor predvidila je da će Svjetsko prvenstvo dovesti Rusiju na veliku kartu kako bi privukla što više turista iz cijeloga svijeta nakon završetka turnira. Očekuje se kako će broj dolazaka u Rusiju zabilježiti godišnju stopu rasta od 4% do 2022. godine, dosežući 37,5 milijuna putovanja. Euromonitor je prognozirao povećanje ukupnog broja dolazaka u Rusiju za 1,4% 2018. godine, što je izravna posljedica održavanja velikog sportskog događaja⁵⁵. Međutim, tu postoje i negativni čimbenici, kao što su nedostatak smještajnih kapaciteta srednje razine, sigurnosni problemi, relativno visoki troškovi posjećivanja i opterećujuća vizna regulativa za vlasnike koji nisu nositelji karata. Svi oni utjecali su na dolazne turističke tokove tako da i tu možemo pričati o oportunitetnim troškovima, a o brojkama možemo samo nagađati.

Nadalje, nedavna politička napetost između Rusije i Zapada također je imala određenu ulogu u potkopavanju turističkih tokova s druge strane. Upravo je to bio cilj Putinove administracije i cijelog prvenstva što se moglo vidjeti nizom mjera kojeg su ruski organizatori ponudili. Revolucionarni sistem Fan ID-a je već spomenut kao loša mjera u smislu viznog sustava za neke dodatne navijače van stadiona što im uvelike otežava ulazak, no to je zaista niska cijena za sigurnost koju su navijači u napetom razdoblju pred prvenstvo osjećali. Smanjivanje poznatog ruskog huliganizma na razinu nule smanjilo je zabrinutost da bi nasilje s terena moglo predstavljati problem na turniru s huliganstvom (osobito među navijačima Rusije i Engleske) na posljednjem velikom europskom nogometnom turniru, Europskom prvenstvu 2016. godine.

Također, točno prepoznavanje svih onih koji ulaze u gradove domaćine te nevjerojatno lagana identifikacija navijača doprinijeli su onima koji možda zbog tog faktora prvotno nisu htjeli ići na prvenstvo. Upravo ta pojava može služiti kao nadoknada za prvo spomenute izgubljene turiste zbog vizne identifikacije.

Ne smijemo zaboraviti kako je Rusija još uvijek pod ekonomskim sankcijama koje su nametnule SAD, Europska unija i nekoliko drugih zemalja nakon pripajanja Krima 2014. i

⁵⁵ <https://www.cnn.com/2018/06/14/russia-world-cup-will-give-economy-a-boost.html>

njezine uloge u proruskom ustanku u istočnoj Ukrajini iste godine. Navodno miješanje Kremlja u izbore u Sjedinjenim Američkim Državama iz 2016. i sumnja da su sudjelovali u napadu na bivšeg ruskog špijuna u Velikoj Britaniji dodatno je opteretio odnose sa Zapadom.

Razumljivo, s obzirom na trenutno stanje odnosa i želju za promicanjem svoje zemlje, Putin je održao turnir apolitičnim. On je i između ostalog zahvalio FIFA-i za "zadržavanje politike van sporta". Time možemo zaključiti kako je Rusija osim infrastrukturno, postala primjer i za isključivanjem politike iz sporta u cilju otvaranja svojih vrata prema velikom broju novih turista⁵⁶.

7.2. NEGATIVNI PRIMJER – BRAZIL 2014. GODINE

Preuzeti na sebe organizaciju dva najveća sportska događaja u istom ciklusu može se protumačiti kao ludost ili *all-in* potez u pokeru. Upravo je to učinio Brazil, odnosno Rio de Janeiro 2014. i 2016. godine. Iako kombinirano nisu prešli iznos kojeg je Kina potrošila na one u Pekingu, brazilsko gospodarstvo je zapelo u veliku dodatnu ekonomsku krizu povrh one globalne koja je bok uz bok onoj političkoj sama sebe katalizirala. Prvenstveno zbog nedostatka post-prvenstvenog plana, koncentrirat ćemo se na Svjetsko prvenstvo. Olimpijske igre u odigravane u većinom već postojećim dvoranama, a more i jezera su pomogli da se i vodeni sportovi održe u kakvom-takvom profesionalnom okruženju.

Kada je Brazil izabran za domaćina Svjetskog prvenstva 2014., zemlja je bila optimistična i uzbuđena zbog ekonomskih koristi koje će donijeti. Kada se održi veliki sportski događaj, prirodno privlači mnogo turista i stavlja zemlju u središte pozornosti. Međutim, nakon Svjetskog kupa 2014. učinak koji je imao na brazilsko gospodarstvo bio je iznenađujuće negativan. Dok su neki aspekti ekonomije cvjetali, ostali dijelovi su ostali u stagnaciji, ili još gore, opali.

Brazilsko se gospodarstvo u velikoj mjeri oslanjalo na turističku industriju kako bi joj kroz Prvenstvo pružilo poticaj. Međutim, dok je Svjetsko prvenstvo privuklo milijun turista koji su

⁵⁶ <https://www.cnbc.com/2018/06/14/russia-world-cup-will-give-economy-a-boost.html>

putovali posebno za događaj, ukupni turizam je opao. Prema Brazilskoj zrakoplovnoj udruzi, zračni promet smanjen je za 11-15%. Smatra se da je to sve do standardnih turista koji žele izbjeći priljev nogometnih navijača u zemlji. Turisti koje je uspio privući, pomogli su osigurati gospodarstvu 13,2 milijarde dolara⁵⁷. Međutim, zemlja je potrošila otprilike isti iznos, čak i veći u pripremama za događaj. Dakle, to se nije baš slagalo s procjenama koje su državni dužnosnici očekivali.

Drugi sektor koji se nadao kapitalizirati na Svjetskom prvenstvu 2014. bio je industrija zapošljavanja. Stvoreno je milijun dodatnih radnih mjesta, ali dugoročno gledano, sektor zapošljavanja je doista pretrpio zbog manifestacije. Tijekom Svjetskog kupa, visoki postotak Brazilaca nije radio. Bili su "na odmoru" kako bi proslavili veliki sportski događaj. To je značilo da tvrtke nisu zaradile onoliko profita kao i obično što to je dovelo do manjeg zapošljavanja i naposljetku, manje radnih dana⁵⁸. Jedan sektor koji je dobro obavio posao bio je kurirska industrija. Iako nije bilo tako velikog rasta u turizmu kao što se očekivalo prvi put, tvrtke su se još trebale pripremiti za priljev posjetitelja. To je značilo da su kuriri bili zauzeti, kretali se po cijeloj zemlji i pripremali se za dodatne poslove. Ovo nije prvi put da Svjetsko prvenstvo negativan učinak na gospodarstvo zemlje. Južna Afrika je 2010. također doživjela sličan problem. Učinila je značajna javna ulaganja, ali nije uspjela potaknuti onoliko turista koliko se očekivalo. Države domaćini moraju biti svjesne prilika i kapitalizirati ih, umjesto da ih događaj previše zanosi.

⁵⁷ <https://theurbantwist.com/2017/10/18/brazil-world-cup-affect-brazilian-economy/>

⁵⁸ <https://theurbantwist.com/2017/10/18/brazil-world-cup-affect-brazilian-economy/>

8. ZAKLJUČAK

Ovakva organizacija je zasigurno presedan na političkoj sceni, ali i sceni međunarodnih odnosa. Kao organizacija se razvila u jedan sistem u kojem je okosnica pametno razrađeni politički sustav zbog kojeg opstaje radi same sebe. No, ne može se reći da je ona sama sebi svrha. Utjecaj, i to onaj pozitivni kojeg je imala i dalje ima na svjetski nogomet je nepobitan i upravo zahvaljujući gospodi iz Pariza 1904. godine, možemo gledati nogomet kakvog ga danas poznajemo, s istim pravilima, standardima, ali i običajima u bilo kojem kutku svijeta. Postoji jedinstvena politološka mogućnost promatranja skorog kolapsa organizacije u modernom dobu, ali i njezinog opstojanja zbog puke potrebe za postojanjem i održivošću. Također, samo njezino postojanje i djelovanje je studija slučaja sama po sebi gdje je politički sustav izrađen na takav način gdje se institucije ne ograničavaju intenzitetom kojim bi trebale. U modernom dobu gdje količina vojne moći nije glavni pokazatelj stvarne moći i utjecaja, već ekonomija i platežna moć, FIFA-i se otvara dosad neviđena mogućnost utjecaja na države gdje kroz dodjeljivanje statusa domaćina elitnog turnira nekoj državi direktno utječe na cijelu državu, ali i regiju. Pritom se našla u poziciji i vremenu u kojem nema sličnih slučajeva gdje bi, preslikavanjem istog, mogla riješiti vlastite probleme, već je kao pojam jedne nove organizacije prepuštena samoj sebi te posljedicama koje odluke unutar struktura i nose.

Iz rada se može zaključiti kako FIFA ima podosta problema, što zbog svojeg vlastitog sistema, što zbog velikih iznosa koji prolaze kroz njihove ruke gdje je pritom izrazito teško ne zadržati u tim rukama pokoji iznos i zadržati čistu savjest. Nepobitna je činjenica kako je klijentelizam jedan postojana pojava unutar FIFA-e, ali i krugovima oko nje, a sve u cilju stjecanja moći. Slučajevi korupcije su također prisutni te su i dan danas aktualni na sudovima diljem Europe. No ako ti slučajevi postanu učestali, organizirani i sofisticirani, tada se može slobodno govoriti i o organiziranom kriminalu što je upitno ulazi li uopće takav pojam pod kontekst političkog aspekta. Nije tajna da su mnoge političke stranke došle u situaciju gdje ih se proglašavalo kriminalnim organizacijama, pa ovakav pojam i nije stran u političkim krugovima, štoviše, on je učestao. I kao takav, pojam organiziranog kriminala zbog višeslojne institucionalne organizacije stjecanja materijalnog bogatstva, mora ući među negativne aspekte koje FIFA ima. Sve proizlazi iz njezine zatvorenosti i netransparentnosti. Više je dojam je da se iza zidova u Zürichu odvijaju obredi neke sekte, nego da se raspravlja o konkretnim projektima vezanima uz razvoj nogometa. Zatim, politički sustav FIFA-e se vrti oko postulata jedan savez – jedan glas, što izjednačuje prava svih saveza ovoga svijeta, neovisno na obujam, snagu ili prinos

cjelokupnom sustavu nogometa. S obzirom na to da je manjih i slabije razvijenih država znatno više, takav sustav je održiv jer ga je nemoguće nadglasati. Najvažniji pozitivni aspekt koji sam naveo u radu jest Svjetsko prvenstvo, koje, doduše, nije uvijek pozitivno što se moglo vidjeti iz slučaja Brazila 2014. godine. Naime, države domaćini fokusiraju svoje cjelokupno gospodarstvo na taj događaj, očekivanja su prevelika, troškovi enormni, a realizacija u propisanom roku praktički nemoguća. Zato se traže prečaci, bili oni u obliku financija, pritisaka, jeftine radne snage ili, najblaže rečeno, izradi montažnih tribina uz pomoć skela (što smo vidjeli na stadionima u Sao Paulu 2014. te Ekaterinburgu 2018. godine).

Vratio bih se na skupine dominantnih odnosa između sporta, u ovom slučaju nogometa, i politike. FIFA, kao simbol povezanosti nogometa i politike, najbolji je pokazatelj istovremene suradnje i nezanimanja, gdje se prihvaća pojam povezanosti politike s nogometom samo kada to FIFA-i i čelnicima svjetskog nogometa odgovara. U situacijama kada miješanje politike u nogomet nije u njihovom interesu, dolazi do nezanimanja kojeg su definirali Kustec Lipicer i Maksuti. Odbijaju prihvatiti prisnost dvaju svjetova, kako nogometni akteri, tako i politički akteri na državnoj i lokalnoj razini. Takve amplitude u zajedničkom postojanju nogometa i politike rezultiraju upravo onim trećim dominantnim odnosom, a to je konflikt, u kojem najčešće navijači i oni zbog kojih se nogomet igra izvuku deblji kraj.

FIFA, koliko god bila kompleksna organizacija sa moralno upitnim djelatnostima, ima nepobitno pozitivne političke aspekte kojim djeluje ni više ni manje nego u cilju razvoja nogometa. Svojim ulaganjima i projektima, FIFA razvija i one najmanje sredine, nogometom se bori protiv siromaštva te pruža mladim osoba afirmaciju i priliku za boljim životom. Ono što je nepobitno, jest njezina institucionalizacija kako sebe, tako i nogometa općenito. Osnivanja saveza, poticanje institucionalizacije i u najmanjim državama, organizacija kvalifikacijskih turnira u cilju pružanja prilike svakome za moguće prisustvovanje najvećoj nogometnoj sceni, razvoj infrastrukture – sve su to aspekti koji su zadaća FIFA-e, a koje ona i više nego uspješno izvršava. Gledano s ljudske strane, moramo shvatiti da upravljanje takvim sistemom nije jednostavno jer naprosto ne postoji postojeći uzorak kojem bi se rukovodeći mogli prilagoditi i aplicirati taj isti uzorak na neki od gorućih problema. Upravljanje nogometom, njegova sistematizacija, regulacija, standardizacija, aktualizacija te modernizacija – sve su to zadaće krovne nogometne organizacije koja zatim prenosi te iste planove na kontinentalne

konfederacije. Upravljanje tako velikom pojavom kao što je nogomet je presudno i ono ne može i ne smije biti ukinuto ili raspušteno zbog pojedinaca. FIFA je ključna za opstojanje nogometa u njegovoj masovnoj kapitalizaciji i kao takva ima dužnost "držati sve na okupu".

Da se vratim na početne teze, nepobitno je kako FIFA svojim opsegom djelovanja, utjecajem i područjem u kojem djeluje sustavno nadilazi okvir civilnog društva. Štoviše, u specifičnim slučajevima dodjeljivanja statusa domaćina Svjetskih prvenstava, FIFA koketira sa statusom ozbiljnog međudržavnog igrača, što je stavlja u kontekst međunarodne organizacije s duboko razvijenim unutarnjim sustavom odlučivanja i hijerarhije. Stavljanje FIFA-e u kontekst nezavisne i suverene države je možda korak previše, no također je nepobitno kako ona određene temelje federacije i/ili unije zasigurno ima, što onda možemo smatrati određenim oblikom moderne države. Politički aspekti koje FIFA ima su mnogobrojni, što potvrđuje sama činjenica kako se o FIFA-i može ozbiljno pričati kao o međunarodnoj organizaciji. Oni se manifestiraju kroz politički sustav kojeg ona ima i preko kojeg razvija proces političkog odlučivanja, kao i mogućnosti lobiranja na svjetskoj sceni ili potenciranja određenih država u stjecanju prednosti pred drugim. Njezin utjecaj na svjetsku politiku samim "pumpanjem" financijskih sredstava u države članice neosporivo postoji. Čim se određene države razvijaju te stečene prednosti mogu usmjeriti u razvijanje drugih resora, karta svijeta se mijenja, kao i politička okolina. Nadalje, potvrđuje se u nekoliko navrata kako FIFA ima i homogenizirajuće oblike povezanosti, ali i antagonizirajuće također. Kroz posljednjih nekoliko godina, individualnim akcijama nadležnih ljudi, FIFA je svojim postojanjem mnogima srušila sliku o nogometu kao igri, ali i ljepoti same pojave ove igre koja mnogima mijenja živote nabolje. Pritom moram naglasiti kako se kroz politiku protiv rasizma i nasilja intenzivno bori s dosad najzastupljenijim antagonizirajućim oblikom povezanosti u nogometu, a to je nasilje na tribinama te svaki oblik devijantnog ponašanja povezan s nogometom i tribinama. I dok jedna vrata lošeg utjecaja na društvo zatvara, otvaraju se ova druga, mnogo kompleksnija i organiziranija gdje FIFA krivce ne može tražiti na običnim tribinama, već po VIP ložama i sastancima Kongresa i Vijeća.

Izuzetno je važno za samu organizaciju, neovisno o eventualnom gubitku određenih prednosti, redefinirati vlastiti status te se na taj način repositionirati na karti svijeta, ne samo kao udruženje, već kao globalni akter. Ono što je sigurno, FIFA kao takva unatoč svim problemima i dalje opstaje jer na kraju krajeva možemo reći kako je najveći neprijatelj FIFA-i ona sama. A

s obzirom na mogućnosti s kojima raspolaže, samu sebe može kontrolirati u većini aspekata što je dovoljno za nastavak upravljanja svijetom najbitnije sporedne stvari na svijetu.

LITERATURA:

a) KNJIGE I ZNANSTVENI ČLANCI

1. Alegi, Peter (2010) *African Soccerescapes: How a Continent Changed the World's Game*. Athens: Ohio UP.
2. Breuer, Markus / Forrest, David (2018) *The Palgrave Handbook on the Economics of Manipulation in Sport*. Springer.
3. Fukuyama, Francis (1990) *Kraj povijesti?*. Politička misao, 27 (2), 171-189. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/113403>.
4. Goldblatt, David (2008) *The Ball Is Round: A Global History of Soccer*. New York: Riverhead.
5. Grubić, Nado (2014) *Koncepcije suverenosti: od kraja 17. do sredine 20. stoljeća*. Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku, br. 3-4/2014: 7-34. <https://hrcak.srce.hr/131348>
6. Kotarski, Kristijan / Radman, Goran (2020) *Hrvatska u raljama klijentelizma: Politike, postupci i posljedice trgovanja institucionalnom moći*. Zagreb: Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo.
7. Kustec Lipicer, Simona / Maksuti, Alem (2010) *Odnos politike i sporta u perspektivi teorijskih analiza u politologiji*. Anali hrvatskog politološkog društva, 7(1): 147-170.
8. Lalić, Dražen (1993) *Torcida – pogled iznutra*. Zagreb: AGM.
9. Lalić, Dražen (2018) *Nogomet i politika: Povijest i suvremenost međuodnosa u Hrvatskoj*. Zagreb: Fraktura.
10. Nedić, Tomislav (2014). *Pravni, politički i ekonomski aspekti teorije europskog federalizma - izazovi, dvojbe i kontroverze*. Pravnik, 47 (95), 99-116. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/135480>
11. Pavlović, Stjepan (2018) *Stvaranje nacionalnog jezika i formiranje nacije — primjer Francuske*. Essehist, 9(9), str. 40-44. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/222100>
12. Petković, Krešimir (2018) *Prikaz knjige Dražena Lalića Nogomet i politika*. Anali HPD-a. Preuzeto s https://www.academia.edu/38222546/Prikaz_knjige_Dra%C5%BEena_Lali%C4%87_a_Nogomet_i_politika_2019_
13. Pieth, Mark (2011) *Governing FIFA. Concept Paper and Report*. Basel: Uni Basel.

14. Prpić, Ivan / Puhovski, Žarko / Uzelac, Maja (1990) *Leksikon temeljnih pojmova politike: abeceda demokracije*. Zagreb: Školska knjiga.
15. Schlenkrich, Oliver (2016) *The contextualized index of statehood (CIS): assessing the interaction between contextual challenges and the organizational capacities of states*. Wiesbaden: Springer Fachmedien.
16. Scott, Les (2008) *End to End Stuff: The Essential Football Book*. London: Random House.
17. Skorupan, Vesna (2000) *Penalni sustav pred izazovom organiziranoga kriminala*. *Kriminologija & socijalna integracija*, 8 (1-2), 71-86. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/94282>
18. Sugden, John Peter / Tomlinson, Alan (1998) *FIFA and the Contest for World Football: Who Rules the People's Game?*. Cambridge, UK: Polity.
19. Tomlinson, Alan (2014) *FIFA – The Men, the Myths and the Money*. New York: Routledge.
20. Tomlinson, Alan / Allison, Lincoln (2017) *Understanding International Sport Organisations: Principles, power and possibilities*. New York: Routledge.
21. Vrcan, Srđan (2003) *Nogomet – politika – nasilje: ogledi iz sociologije nogometa*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk; Hrvatsko sociološko društvo.
22. Vyv Simson / Andrew Jennings (1992) *Dishonored games: corruption, money & greed at the Olympics*. New York: SPE Books.
23. Zrinščak, Siniša / Bežovan, Gojko (2007) *Postaje li civilno društvo u Hrvatskoj čimbenikom društvenih promjena?*. *Revija za socijalnu politiku*, 14 (1), 1-27. <https://doi.org/10.3935/rsp.v14i1.680>
24. Giljevic, Teo / Lalić Novak, Goranka (2017) *Udruge kao element civilnog društva: adekvatnost pozitivnopravne regulacije i međunarodni primjeri aktivizma s naglaskom na lokalnu razinu*.

b) IZVORI S INTERNETA

1. Andrews, Neil (2011) Great Britain v Europe. <https://www.wsc.co.uk/the-archive/37-As-good-as-it-got/8198-great-britain-v-europe> (pristupljeno: 2.7.2020.)
2. Balsler, Britney (2013), The Structure and Policies of FIFA. World Cup 2014, Soccer Politics Blog, <http://sites.duke.edu/wcwp> (pristupljeno: 1.7.2020.)

3. Bbc.com (2015) As it happened - Fifa corruption inquiry.
<https://www.bbc.com/news/live/world-europe-32897157> (pristupljeno: 7.7.2020.)
4. Bbc.com (2015) Fifa corruption: Documents show details of Jack Warner 'bribes'.
<https://www.bbc.com/news/world-latin-america-33039014> (pristupljeno: 7.7.2020.)
5. Bbc.com (2015) Fifa World Cup 2026 bidding process delayed.
<https://www.bbc.com/sport/football/33078284> (pristupljeno 7.7.2020.)
6. Bbc.com (2015) Sepp Blatter: Fifa president says he did not resign.
<https://www.bbc.com/sport/football/33284185> (pristupljeno 7.7.2020.)
7. Blickenstaff, Brian (2015) FIFA Outlines Plan to Reform and Road Map for Its Future. https://www.vice.com/en_ca/article/d7m577/fifa-outlines-plan-to-reform-and-road-map-for-its-future (pristupljeno 3.7.2020.)
8. Britannica.com <https://www.britannica.com/topic/clientelism> (pristupljeno 3.7.2020.)
9. Cnbc.com (2018) The World Cup will give Russia's economy a boost — just don't expect it to last. <https://www.cnbc.com/2018/06/14/russia-world-cup-will-give-economy-a-boost.html> (pristupljeno 27.8.2020.)
10. CNN (2011) FIFA Set Date for Bin Hammam Appeal.
<https://edition.cnn.com/2011/09/08/sport/football-fifa-binhammam-appeal/index.html>
(pristupljeno 4.7.2020.)
11. CNN (2013) Sepp Blatter: "Qatar Working Conditions Unacceptable"
<http://edition.cnn.com/2013/11/21/sport/football/sepp-blatter-qatar-2022-football/index.html> (pristupljeno 30.6.2020.)
12. DailyMail.com (2013) One Wanted a Knighthood! Lord Triesman Accuses Four FIFA Members of Corruption. Mail Online: Daily Mail
<https://www.dailymail.co.uk/sport/football/article-1385475/Lord-Triesman-accuses-4-FIFA-members-exchanging-favours-World-Cup-votes.html> (pristupljeno: 4.7.2020.)
13. Dailymail.uk (2014) <https://www.dailymail.co.uk/sport/football/article-2841384/FIFA-whistleblower-Phaedra-Almajid-look-shoulder-rest-life-revelations-World-Cup-bids-FBI-agents-door.html> (pristupljeno 7.7.2020.)
14. Englandfootballonline.com (2020) The world's first official international football match. <http://www.Englandfootballonline.com/Seas1872-00/1872-73/M0001Sco1872.html> (pristupljeno: 1.7.2020.)
15. FACTA paper (2010) <http://files.dlapiper.com/files/Uploads/Documents/FATCA-Alert.pdf> (pristupljeno 7.7.2020.)

16. Fifa.com (2007) Focus on 57th FIFA Congress.
<http://fifa.com/aboutfifa/federation/bodies/news/newsid%3D527696.html>
 (pristupljeno 1.7.2020.)
17. Fifa.com (2011) The four British associations return to FIFA after the Second World War: 25th FIFA Congress in Luxembourg in 1946.
<http://www.fifa.com/aboutfifa/federation/bodies/congress/britishassociation.html>
 (pristupljeno 1.7.2020.)
18. Fifa.com (2016) FIFA Council <https://www.fifa.com/who-we-are/fifa-council/>
 (pristupljeno 3.7.2020.)
19. Forbes.com (2015) <https://www.forbes.com/sites/darrenheitner/2015/05/27/major-u-s-sportswear-company-implicated-in-soccer-bribery-scheme/#6595e88b2e47>
 (pristupljeno 7.7.2020.)
20. History of FIFA – Foundation. <https://www.fifa.com/news/history-fifa-foundation-447> (pristupljeno 1.7.2020.)
21. Hns-cff.hr (2019) Godišnjak: Rezultati – projekti – uspjesi. <https://hns-cff.hr/files/documents/18618/Godisnjak%202019%20web.pdf> (Pristupljeno 27.8.2020.)
22. http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=d1lkUBg%3D&keyword=suverenitet (pristupljeno: 28.6.2020.)
23. <https://www.fifa.com/news/history-fifa-foundation-447> (pristupljeno 1.7.2020.)
24. <https://www.fifa.com/who-we-are/> (pristupljeno 2.7.2020.)
25. Hudeček Lana / Lewis Kristian (2019) Je li Zekanović u pravu: treba li reći dan nezavisnosti, a ne neovisnosti? <https://www.vecernji.hr/vijesti/je-li-zekanovic-u-pravu-treba-li- reci-dan-nezavisnosti-a-ne-neovisnosti-1351108> (pristupljeno: 28.6.2020.)
26. Independent.com (2020) Sepp Blatter: Swiss prosecutor drops investigation in former Fifa president and World Cup TV rights.
<https://www.independent.co.uk/sport/football/news/sepp-blatter-fifa-president-investigation-world-cup-tv-rights-news-a9460601.html> (pristupljeno 7.7.2020.)
27. Irs.gov <https://www.irs.gov/compliance/criminal-investigation> (pristupljeno: 7.7.2020.)
28. Justice.gov (2015) <https://www.justice.gov/opa/pr/nine-fifa-officials-and-five-corporate-executives-indicted-racketeering-conspiracy-and> (pristupljeno: 7.7.2020.)

29. Keithprowse.co.uk (2017) A brief history of cricket at the Kia Oval. <https://www.keithprowse.co.uk/news-and-blog/2017/03/31/a-brief-history-of-the-kia-oval/> (pristupljeno 1.7.2020.)
30. Kolb, Robert (2018) International Organisations. Baripedia https://baripedia.org/wiki/International_Organizations (pristupljeno 29.6.2020.)
31. Korupcija. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=33273> (pristupljeno 6. 7. 2020.)
32. Longman, Jere (1998) WORLD CUP '98; U.S. Ally Elected to Head World Soccer Body. <https://www.nytimes.com/1998/06/09/sports/world-cup-98-us-ally-elected-to-head-world-soccer-body.html> (pristupljeno 1.7.2020.)
33. Malliris, Christina (2013), The Dark Side of FIFA: Selected controversies and the future of accountability in the organization. World Cup 2014, Soccer Politics Blog, <http://sites.duke.edu/wcwp> (pristupljeno: 2.7.2020.)
34. McCarthy, Niall (2015) FIFA's Revenue Is Booming. <https://www.statista.com/chart/3499/fifas-revenue-is-booming/> (3.7.2020.)
35. Mitchell, Andy (2018) Why Germany missed being a FIFA 'founding member' in 1904. <http://www.scottishsporthistory.com/sports-history-news-and-blog/why-germany-missed-being-a-fifa-founding-member-in-1904> (pristupljeno 1.7.2020.)
36. Mitchell, Paul (2014) The first international football match. <http://www.bbc.co.uk/scotland/sportscotland/asportingnation/article/0012/index.shtml>
37. Peart, Harry (2002) Blatter Could Face Corruption Probe. BBC News: BBC <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/1967384.stm> (pristupljeno: 4.7.2020.)
38. The Guardian (2014) Fifa lodges criminal complaint with Swiss courts over World Cup bids. <https://www.theguardian.com/football/2014/nov/18/fifa-criminal-complaint-world-cup-bids> (pristupljeno: 7.7.2020.)
39. The Guardian (2015) Fifa arrests: how a well-placed insider and stashed cash helped US build case. <https://www.theguardian.com/football/2015/may/27/fifa-arrests-corruption-loretta-lynch-chuck-blazer> (pristupljeno: 7.7.2020.)
40. The Guardian (2015) Sepp Blatter and Michel Platini banned from football for eight years by Fifa. <https://www.theguardian.com/football/2015/dec/21/sepp-blatter-michel-platini-banned-from-football-fifa> (pristupljeno 7.7.2020.)
41. The New York Times (2015) Bribery Inquiry Drawing Closer to FIFA's President, Sepp Blatter. <https://www.nytimes.com/2015/06/02/sports/soccer/sepp-blatters-top->

- fifa-deputy-jerome-valcke-is-said-to-have-transferred-money-central-to-bribery-case.html (pristupljeno 7.7.2020.)
42. The Telegraph (2015) Fifa corruption: 'Morocco won 2010 World Cup vote - not South Africa' - as it happened.
<https://www.telegraph.co.uk/sport/football/fifa/11657595/Fifa-corruption-Morocco-2010-World-Cup-vote-live.html> (pristupljeno: 7.7.2020.)
43. The Telegraph (2015) Sepp Blatter under criminal investigation by Swiss officials over 'disloyal payment' to Michel Platini - as it happened.
<https://www.telegraph.co.uk/sport/football/sepp-blatter/11891462/Sepp-Blatter-under-criminal-investigation-at-Fifa-live.html> (pristupljeno 7.7.2020.)
44. Theifab.com (2017) <https://www.theifab.com/laws/chapter/4> (pristupljeno 1.7.2020.)
45. Theurbantwist.com (2017) How Did the Brazil World Cup Affect the Brazilian Economy?. <https://theurbantwist.com/2017/10/18/brazil-world-cup-affect-brazilian-economy/> (pristupljeno 27.8.2020.)

SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada je razmotriti određene političke aspekte Međunarodne nogometne federacije (FIFA-e) kroz okvire institucija, njihovog međuodnosa, probleme klijentelizma i korupcije te način na koji obliku FIFA-u. Također se nastoje ispitati korijeni samog nastanka FIFA-e te razvijanja organizacije koja u sve učestalijim slučajevima izlazi izvan okvira udruge kako je službeno definirana te kroz takvo djelovanje postaje organizacijom koja igra ozbiljnu ulogu na sceni međunarodnih odnosa. FIFA kao organizacija je globalni akter te putem utjecajnih kanala oblikuje politike oko nas. Tome za zahvaliti je činjenica što je nogomet ima toliko visoku razinu popularnosti u svijetu da ga se ne može smatrati samo igrom, već katalizatorom politike. Zbog intenzivnog razvoja u relativno kratkom roku, FIFA nije razvijala svoju unutarpolitički sustav te zbog toga došla do zida zbog kojeg uništava samu sebe iskorištavanjem loše definiranih međuinstitucijskih odnosa. Ona ima različite učinke kako na nogomet, tako i na društvo što često dovodi do nesrazmjera i izrazito polariziranoj slici FIFA-e u javnosti. U ovom radu možemo razaznati zašto je FIFA toliko jedinstven pojam kada govorimo o politici i međunarodnim odnosima, s obzirom na to da je njezina moć koju legitimno posjeduje izuzetno diskutabilan pojam. Kroz definiciju političkih aspekata FIFA-e, nastojim istražiti izlazi li FIFA iz okvira udruge civilnog društva, ponajviše zbog sve učestalijih slučajeva korupcije, klijentelizma, ali i pojave organiziranog kriminala.

Ključne riječi: FIFA, nogomet, politika, klijentelizam, korupcija, međunarodni odnosi

SUMMARY

The topic of this thesis is to consider certain political aspects of the International Football Federation (FIFA) through the framework of institutions, their interrelationships, problems of clientelism and corruption, and the way in which they shape FIFA. This thesis tries also to examine the roots of the very origin of FIFA and the development of an organization that in more and more cases goes outside the framework of an association as FIFA is officially defined. Through such activities, FIFA becomes an organization that plays a serious role on the stage of international relations. FIFA as an organization is a global player and shapes policies around us through influential channels. This is due to the fact that football has such a high level of popularity in the world that can not be considered only as a game, but as a catalyst for politics. Due to intensive development in a relatively short period of time, FIFA has not developed its internal political system and has therefore reached a wall that destroys itself by exploiting poorly defined inter-institutional relations. It has different effects on both football and society, which often leads to a disproportion and a highly polarized image of FIFA in public. In this paper, we can discern why FIFA is such a unique case when it comes to politics and international relations, given that its power which it legitimately possesses is an extremely debatable term. Through the definition of the political aspects of FIFA, I try to investigate whether FIFA goes beyond the framework of a civil society, mostly due to the increasing number of cases of corruption, clientelism, but also the emergence of organized crime.

Keywords: FIFA, football, politics, clientelism, corruption, international relations